

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Andra Kammaren. N:o 31.

Lördagen den 15 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs och bifölls lagutskottets memorial n:o 32, i anledning af kamrarnes återremiss af utskottets hemställan i andra punkten af dess utlåtande n:o 10 öfver väckta motioner om utsträckning af allmän åklagares åtalsrätt i vissa fall.

§ 2.

I ordningen förekom härnäst lagutskottets utlåtande n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 24 § strafflagen. *Angående ändrad lydelse af 15 kap. 24 § strafflagen.*

Utskottet hemställde i detta utlåtande:

att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat oförändrad antagas, måtte för sin del besluta följande

Lag

angående ändrad lydelse af 15 kap. 24 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 15 kap. 24 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Brott, som i 22 § sagdt är, må ej åtalas af allmän åklagare, der ej målsegande angifver det till åtal eller ock genom brottet någon tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet; ej heller må brott, som i 23 § sägs, åtalas af annan, än målsegande.

Andra Kammarens Prot. 1893. N:o 31.

Angående
ändrad
lydelse af
15 kap. 24 §
strafflagen.
(Forts.)

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herr *Lilienberg*, som ansett, att Kongl. Maj:ts proposition i ämnet bort af utskottet afstyrkas.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *Lilienberg*: Herr talman! Jag har anmält reservation mot detta betänkande, och jag har gjort det därför, att jag i denna fråga hyser nu samma åsigt, som jag hyste då den var å bane vid förliedet års lagtima riksdag, då det gälde att aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om lagstiftning i ämnet.

Jag motsatte mig då, att en sådan skrivelse skulle affåtas. Jag ansåg och jag anser fortfarande, att förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare samt mellan arbetare inbördes i det fall, som beröres af denna ifrågasatta lagstiftning, är så grannlaga, att om lagstiftningen skall ingripa, bör det ske med största varsamhet. Och jag kan icke finna, att en sådan varsamhet iakttages, då man vill utsträcka åklagarens befogenhet på det sätt, som nu är ifrågasatt. Han skulle få åtala brott mot ifrågavarande § 22 utan angivelse. För närvarande är en arbetsgifvare, om han kan visa, att han lidit skada derigenom, att arbetare blifvit tvingade till arbetsinställelse, befogad att anmäla förhållandet hos allmänna åklagaren. Lika så kan en arbetare, om han af sina medarbetare blifvit tvingad att afhålla sig från arbete eller hindrad att återgå till arbetet, angifva brottet hos åklagaren, som då är befogad att ingripa. Jag fruktar, att om man gifver åklagaren befogenhet att ingripa, utan att hans ingripande påkallats, såsom jag nämnde, så kan det understundom medföra verklig skada och olägenhet.

T. ex. när efter en påbörjad strejk det är meningen, att arbetarne skola återgå till arbetet och att det som varit mellan dem skall vara glömdt å ömse sidor och alla skola vara förlikta, då uppträder kanske åklagaren med ovist nit och kan då åstadkomma mycken skada.

Jag fruktade, att, när det skulle gälla att redigera den lag man begärde, man skulle stöta på stora svårigheter; och jag tror, att denna farhåga vinner bekräftelse, om man ser på de lagförslag, som här framlagts. Ser man på den kongl. propositionen, så är det väl uppenbart, hvad som också anmärkts inom högsta domstolen, att stadgandet är så affattadt, att det går alldeles för långt, så att under detsamma skulle inrymmas äfven sådant, som man icke vill hafva der. Hvad åter det af lagutskottet framlagda förslaget beträffar, så har det visserligen en något inskränktere omfattning. Men jag fruktar, att man kan göra samma anmärkning mot detta förslag, och i all synnerhet mot dess senare del, der det heter: »eller hindrats att återgå till arbetet». Jag fruktar, att detta är så allmänt hållet, att det kan gifva anledning till den tolkningen, att lagen skulle vara tillämplig, äfven om en arbetare hindras att återgå till sitt *enskilda* arbete. Detta skall naturligtvis icke vara meningen.

Jag tror icke man bör utfärda en lag, som är så otydligt skriven som denna, som kan gifva anledning till olika tolkningar. Och på

grund af hvad jag sålunda anført, yrkar jag afslag på lagutskottets förslag och på den kongl. propositionen.

Herrar *Hedin, Mankell, von Friesen* och *Fr. Berg* instämde häruti.

Angående
ändrad
lydelse af
15 kap. 24 §
strafflagen.
(Forts.)

Herr *Wester*: Som den förre talaren redan har upplyst, har förevarande proposition tillkommit till följd af en Riksdagens skrivelse, hvaruti begärdes sådan lagförändring, att det brott, hvarigenom man tvingar någon att deltaga uti arbetsinställelse eller vid en allmän strejk hindrar någon att återgå till arbetet, borde ställas under allmänt åtal.

Lagutskottet har, såsom herrarne finna, gjort en inskränkning i Kongl. Maj:ts förslag, som genom dess formulering kunde tydas så, att det skulle omfatta äfven det fall, då någon hindrades från arbete vid annat tillfälle än arbetsinställelse. Detta för att bringa förslaget i närmare öfverensstämmelse med Riksdagens uttalande och högsta domstolens i enlighet dermed mot Kongl. Maj:ts förslag rigtade anmärkning. Den förre talaren har anmärkt att äfven utskottets formulering skulle vara för evasiv och kunna gifva anledning till misstydningar. Men jag kan icke medgifva detta. Då man läser det så, som man bör läsa ett lagförslag, och icke rycker ut ett par tre ord, utan ser allt i sammanhang, läser det blifva svårt att komma till annan mening än den, att här afses det fall, då man hindrar någon att återgå till arbetet i sammanhang med arbetsinställelse. Ty hela lagens ordalag hänvisa på det fall, då arbetsinställelse eger rum.

Då sålunda lagförslaget, sådant det nu är af lagutskottet affattadt, endast är en följd af Riksdagens beslut, och då jag icke vill förutsätta, att den ganska stora pluralitet i Andra Kammaren, som för lidet är föranledd till nyssnämnda beslut, nu har ändrat åsigt, tillåter jag mig att hemställa om bifall till lagutskottets utlåtande.

Herr grefve *Hamilton*: Herr talman, mina herrar! I likhet med lagutskottets vice ordförande sökte jag, då detta ärende förevar under förlidet års lagtima riksdag, påvisa, att den föreslagna förändringen hvarken vore lämplig eller ledande till det mål, som dermed åsyftas. Jag skall icke besvära kammaren med att nu upprepa alla de skäl, med hvilka jag sökte styrka denna min åsigt. Jag vill endast erinra om tvenne synpunkter, hvilka jag då framhöll.

Man åsyftar med detta förslag att råda bot för det missförhållandet, att vid en arbetsinställelse en arbetare blir tvungen med våld eller hot att mot sin vilja deltaga i densamma, men af fruktan för sina kamrater icke vågar angifva detta brott till åtal.

Jag kan fortfarande icke inse, huru man skall kunna afhjelpa detta missförhållande genom att bemyndiga och förpligta allmänna åklagarne att åtala dylika förbrytelser utan angifvelse af målsegande. Huru vida en person blifver tvingad att deltaga i en arbetsinställelse, derom kan ingen döma annat än han själf; det är icke möjligt att konstatera, att ett sådant brott blifvit begånget, utan att målsegaren

Angående
ändrad
lydelse af
15 kap. 24 §
strafflagen.

(Forts.)

sjelf uppträder, vare sig nu detta sker utom domstolen eller inför densamma. Men då arbetaren icke törs vända sig till allmänna åklagaren utanför domstolen, så lär han väl af samma skäl, när han tillfrågas, huru vida han blifvit tvingad till arbetsinställelse, inför rätten såsom målsegare svara: »nej, det blef jag visst icke; jag ville icke skilja mig från mina kamrater, därför deltog jag i arbetsinställelsen.» Det mål, man ville vinna, vinner man således icke, men deremot lägger man härigenom en mycket svår uppgift på landets åklagaremyndighet.

I dag åtta dagar sedan förevar i denna kammare ett förslag, som afsåg att legalisera den praxis, hvarigenom vår domarecorps sökt frigöra sig från de legala bevisningsreglerna för att lättare och rättare komma åt den materiella rätten. Man förkastade detta förslag med förkrossande majoritet under förklaring att man fruktade för embetsmannaöfvergrepp, men nu, mina herrar, då man är på väg att lägga en den svåraste, den mest grannlaga uppgift i händerna på embetsmän, om hvilka man väl kan säga, att de i allmänhet i vårt land icke äro alltför väl kvalificerade för sitt svåra värf, nu hyser man ingen betänklighet för embetsmannaöfvergrepp. Detta kunde gifva anledning till åtskilliga intressanta reflexioner, men jag skall icke dermed upptaga kammarens tid. Jag skall endast be att få frambålla ytterligare en synpunkt, som är af ganska stor vikt och som icke heller blifvit förbisedd vid frågans förberedande behandling. Då detta ärende förekom i högsta domstolen, yttrade en af högsta domstolens ledamöter, justitierådet Herslow följande:

»Att, såsom vid förevarande frågas behandling inför Hans Maj: Konungen i statsrådet blifvit af departementschefen påpekadt, näringslivets jemna förtgång är af största vikt för det allmänna, lär icke kunna bestridas. För sin ändamålsenliga utveckling kräfvär näringslivet i främsta rummet rätt för den enskilde att utan annan inskränkning, än den sedlighetens bud påkalla, fritt förtoga öfver sin arbetskraft på sätt han finner för sig fördelaktigast. Från denna synpunkt torde en lag i den riktning, förslaget angifver, vara fullt berättigad, dock endast under den förutsättning, att lagstiftaren undviker till och med blotta skenet af partiskhet och således vänder lagens udd mot enhvar, utan undantag, hvilken med afsigt inverkar störande på arbetets frihet. I detta afseende synes mot den föreslagna lagen med fog kunna anmärkas att, enär arbetets frihet kränkes lika väl af den, hvilken obehörigen genom våld eller hot tvingar annan till utförande af ett visst arbete, som af den, hvilken på enahanda sätt förhindrar honom derifrån, borde också den förra förbrytelsen lika väl som den senare falla under allmänt åtal, hvilket emellertid, enligt det ifrågavarande förslaget, icke skulle blifva förhållandet».

och på grund häraf yrkade justitierådet Herslow, att förslaget måtte formuleras så, att af de i 15 kap. 22 § strafflagen afsedda förbrytelser blott det särskilda slag, som innefattade afsigtlig kränkning af annans rätt att fritt förtoga öfver sin arbetskraft skulle underkastas allmänt åtal, men att också ingen förbrytelse af nämnda slag skulle från sådant åtal undantagas. Det vill med andra ord säga, man skulle formulera lagen så, att den komme att gälla både arbetstagare och

arbetsgifvare. Jag tror för min del nog att man skulle kunna påvisa fall, då sådana garantier, som de nu ifrågasatta, kunde vara fullt ut lika mycket af nöden i fråga om tvång från arbetsgifvarens sida; men i alla händelser är det, såsom justitierådet Herslow framhållit, på detta område af vigt att undvika till och med *skenet* af partiskhet.

Angående
ändrad
lydelse af
15 kap. 24 §
strafflagen.
(Forts.)

Om herr Herslows åsigt vunnit understöd uti lagutskottet, skulle jag möjligen kunnat biträda förslaget; men då detta icke skett, anhåller jag att få förena mig med lagutskottets vice ordförande uti hans yrkande om afslag å så väl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Persson* i Tällberg, *John Olsson* och *O. Olsson*, båda från Stockholm, *Wallis*, *Beckman*, *Aulin*, *Zotterman*, *Ola Bosson Olsson* och *Hahn*.

Herr *Erickson* i Bjersby: Herr talman! Huru vida man kommer att vinna det mål, som afses, genom antagandet af detta lagförslag, torde vara något tidigt att tala om. Det blir ju framtiden, som kommer att utvisa, om förslaget är lämpligt eller icke.

Den siste talaren nämnde äfven, att man genom förslagets antagande skulle lägga en svår uppgift på den allmänna åklagaremagten. Vi hafva ju allmänna åklagare bland Andra Kammarens ledamöter, och jag har icke hört någon af dem nu tala mot det föreliggande förslaget, liksom icke heller någon af dem uppträdde emot det skrifvelseförslag, som Riksdagen förra året i frågan antog, hvaraf äfven i sin mån torde kunna slutas till, att förslagets motståndare icke behöfva i det fallet göra sig några onödiga bekymmer.

Äfven jag kan, i likhet med den förste talaren, lagutskottets vice ordförande, säga, att jag fortfarande har samma åsigt i denna fråga, som jag hade förra året, och det gör, att jag icke kan annat än yrka *bifall* till det föreliggande förslaget. Jag ber dessutom att få påminna om, att då lagutskottet vid 1892 års lagtima riksdag i anledning af motion utaf herr *Eliasson* i sitt utlåtande n:o 49 hemställde om en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrad lydelse af 15 kap. 24 § strafflagen, till och med denna kammare med stor majoritet biträdde utskottets förslag om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om lagförändring i det syfte, som nu föreligger. Kongl. Maj:t har nu inkommit till Riksdagen med ett förslag i ämnet. Kongl. Maj:ts förslag går visserligen längre, än hvad Riksdagen i sin skrifvelse afsåg; men lagutskottet har ju föreslagit ändringar deri, åsyftande att få det närmare i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen i sin skrifvelse begärde. Vid sådant förhållande frågar jag, om det nu är skäl att yrka afslag på detta förslag. Jag ber att få yrka *bifall*.

Herr *Andersson* i Löfhult instämde i detta yttrande.

Herr *Hedlund*: Herr talman, mine herrar! När det moderna ordet »arbetsinställelse» nu för första gången skall införas i svensk lag, befarar jag i likhet med åtskillige föregående talare, att deraf icke skall följa något godt, utan tvärt om, att man i stället för det

*Angående
ändrad
lydelse af
15 kap. 24 §
strafflagen.* goda, man hoppas vinna, kommer att framkalla ett mera elakartadt och svåråtkomligt ondt. Jag ber att få påminna om de anledningar, som närmast föraledt detta lagförslag.

(Forts.) Det var för några år sedan i Norrland en arbetare, som med hot och våld hindrade en kamrat att gå till arbetet. Han angafs och dömdes inför domstol till 7 månaders straffarbete. Sedan inträffade strejken vid Norberg. Der uppkom ett klammeri, som det sedan blef sak utaf, icke blott som ordningsmål, hvilket väl hade varit det naturligaste, utan — efter det åtskilliga svårigheter mött att anskaffa angifvare, men sådana slutligen erhållits — blef det en domstolssak, enligt 15 kap. 22 §. Vid ransakningen visade det sig emellertid, att det atalade våldet och hotet inskränkte sig till rena obetydligheter. De svårigheter, som här mötte att få de förfördelade arbetarne att beifra saken, synas vara egentliga anledningen till att man kom att tänka på, att på detta fält utsträcka allmänna åklagarens befogenhet.

Vidare nämnes det såsom en känd och vittnad sak, att arbetare rätt allmänt vid strejker skulle med våld och hot hafva hindrat sina kamrater att arbeta. Nu ber jag emellertid herrarne betänka, att från detta omdöme må man reducera en hel del. Vid hvarje strejk finnes ett antal arbetare, som gerna låta yxan gå, men icke vilja hålla i skaftet; för arbetsgifvaren skylla de på, att de icke töras för kamraterna, och medlidsamme arbetsgifvare äro icke sena att stämpla detta under rubriken hot och våld. För öfrigt hafva hittills, så vidt jag vet, icke förekommit några officiellt kända fakta af svårare art. Hvad som inträffat i det afseendet synes egentligen hafva tillkommit på ett sätt, som är så naturligt i betraktande af arbetarnes samhörighetskänsla, hvilken med stor styrka är utvecklad, särskildt vid hvarje strejk. Hvarje strejk — den må vara berättigad eller oberättigad, den må härröra ur giltig anledning eller af öfvermod eller af okynne — hvilat, såsom vi veta, alltid på den grund, att man vänsar sig genom densamma kunna åstadkomma någonting för alla arbetarne gemensamt godt genom ett gemensamt uppträdande. Derför ses »strejkbrytarne» alltid med oblida ögon, i det de framstå som de der svika den gemensamma saken. Och der seder och uttryck icke äro alltför polerade, så ligga både hot och hårda ord samt handgripligheter nära till hands. De äro i och för sig icke mycket värda, men hafva sin magt såsom uttryck af den stämning, som framkallat dem och som, då den kommer från kamrater, sannerligen icke är lätt att uthärda.

Så länge i vårt land det icke visat sig något enda bevisadt faktum, som ger vid handen, att man gått längre, än jag nu antydt, så må man akta sig för att på detta område inblanda åklagaremagten på det sätt, att han framstår såsom målsman för tredje man, nemligen vederbörande arbetsgifvare. Man må icke tro, att han genom detta uppträdande vinner någon tacksambet eller stiftar någon fred. Ty efter åtalet, efter de förhatliga tvångsvittnesmålen och dylikt, som vid slika strejkmål måste förekomma, lärers alltid följa en vidräkning, och den naturligaste gången blir då den, att arbetare, som förut hållit sig undan från sina strejkande kamrater, efter ett

sådant mål blifva angelägna om att visa, att de icke stå på allmänna åklagarens och arbetsgifvarnes sida, samt göra då gemensam sak med sina kamrater, ledda af kamratkänsla så väl som af intresset att komma på god fot med dem. Fred och godt förstånd mellan arbetarne och arbetsgifvarne stiftar man icke med en sådan inblandning; man stiftar tvärt om ökad splittring. Man minskar icke heller samhälligheten mellan arbetarne inbördes, man tvärt om ökar den.

*Angående
ändrad
lydelse af
15 kap. 24 §
strafflagen.
(Forts.)*

Må vi vara glada åt, att i vårt land man ännu icke kommit längre, än till sådana der mera omedelbara och improviserade utbrott. Men hvad jag befarar är att, om denna lagförändring kommer till stånd och sedan man fått åtskilliga mål anhängiggjorda på de skäl, som i förslaget angifvas, så komma samhällighetskänslans öfvergrepp att taga andra vägar; man kommer då icke längre att gå öppet till väga, utan vi skola måhända snart nog stå inför hvad, som under vissa tider varit andra och större industriländers plågoris, nemligen det hemliga skräckväldet. Så snart arbetarne se, att hot och handgripligheter, hvaråt de hängifva sig utan mycket betänkande, ådraga dem ansvar och efterräkningar icke blott från kamrater, utan äfven från myndigheter å det allmännas vägnar, så ligger det ej så långt borta att tillgripa den hemliga vägen med anonyma bref och derpå följande exekutioner.

Detta står för mig såsom en bland de viktigaste anledningarna för att mana till, att man må taga sig till vara för ett förhastadt steg. Det på hemliga vägar gående skräckväldet är svårare, hårdare och vanskligare att utrota, än någonsin de missbruk och olägenheter äro, öfver hvilka man nu klagat. För den skull får jag, herr talman, hemställa om afslag å utskottets förslag.

Med herr Hedlund förenade sig herr *Nydahl*.

Herr Boëthius: Grefve Hamilton uppdrog nyss en jmförelse mellan å ena sidan den ökade myndighet, som genom det af kamraren för en tid sedan afslagna förslaget till lag om bevisning inför rätta skulle hafva lagts i domstolarnes hand, och å andra sidan den myndighet, som nu är ifrågasatt att läggas i de allmänna åklagarnes händer. Den jmförelsen synes mig emellertid något haltande. Domstolen har utslagsrätt, men det har icke allmänna åklagaren, utan hans anklagelse skall just pröfvas af domstolen och därför måtte väl icke en magt, anförtrödd åt den allmänna åklagaren, kunna jmföras med den magt, som den dömande myndigheten har.

För min del håller jag på rätten att icke arbeta, d. v. s. på strejkrätten, men den enda grund, på hvilken strejker kunna försvaras, är *arbetets frihet*. Vill man icke skydda *rätten att arbeta*, då eger man heller icke rätt att skydda *rätten att icke arbeta*. Vill man tillåta, att rätten att arbeta kränkes, så blir den nödvändiga konsekvensen den, att man också har rätt att hindra strejker. Som jag håller på strejkrätten, måste jag därför från min ståndpunkt också hålla på att rätten att arbeta skall skyddas.

Den siste talaren anförde som skäl för afslag, att här inga svårare missbruk förekommit. Men, mine herrar, en af lagarnes för-

Angående ändrad lydelse af 15 kap. 24 § strafflagen. (Forts.)

nämsta uppgifter är just att på förhand inskräpa i rättsmedvetandet, hvad som är rätt och hvad som icke är rätt, för att människor icke små inledas i frestelse. Det är grymmare att icke inskräpa denna uppfattning, utan låta personer, troende, att det icke är så farligt, begå lagbrott och sedan komma och straffa dem.

För min del skulle jag verkligen hellre kunnat önska en sådan formulering af lagen, som af greve Hamilton nyss anfördes såsom föreslagen af justitierådet Herslow, men då derom icke något förslag föreligger, och då jag anser det vara af synnerlig vigt just för det allmänna rättsmedvetandets skull, att något beslut i denna rigtning fattas, skall jag för tillfället inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Larsson* från Upsala, *Eliasson* i Skuttungeby och *Olsson* i Frösvi.

Herr John Olsson: På samma gång jag instämmer med greve Hamilton ber jag att för egen del få fästa uppmärksamheten på ytterligare en synpunkt.

För att en sådan förändring som den ifrågasatta skall vidtagas, bör man, synes det mig, tillse, att den samma icke blir ensidig, utan att man äfven för arbetsgifvarne stadgar straff för den händelse de på obehörigt sätt ingripa i arbetarnes frihet. Något sådant stadgande är emellertid icke föreslaget, utan hvad som här föreslås afser endast sådant våld eller hot, som begås eller förmenas begås af arbetare. Mig förefaller det orättvist att när man föreslår en ändrad lagstiftning sådan som denna, rigta den uteslutande mot den ena parten, medan man deremot alls icke tänker på den andra.

Det är ett faktum, att arbetsgifvare missbrukat sin ställning till arbetarne genom att, om än icke med våld, så åtminstone med straffvärdt hot, tvinga dem att utträda ur en fackförening, som de tillhöra; och arbetarne stå i sådana fall rättslösa mot arbetsgifvarne.

Jag anser det, som sagdt, under sådana förhållanden i högsta grad olämpligt och orättvist, att antaga denna lagförändring, som rigtar sig uteslutande mot arbetarne och af dem måste komma att betraktas såsom ett obehörigt angrepp mot deras föreningsrätt. Särskildt på denna grund yrkar jag afslag å lagutskottets betänkande.

Herr *Fjällbäck* förklarade sig instämma i detta yttrande.

Herr Höjer: Jag skall endast be att till protokollet få yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan i likhet med greve Hamilton.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å så väl nämnda hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef

nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningspropo-
sition.

*Angående
ändrad
lydelse af
15 kap. 24 §
strafflagen.
(Forts.)*

Den, som bifaller lagutskottets hemställan i utlåtandet n:o 33,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets nämnda hem-
ställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen utföll med 148 ja och 59 nej; i följd hvaraf ut-
skottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 3.

Föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande n:o 34, i anledning
af väckt motion om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken.

§ 4.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 6,
angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvud-
titel, omfattande anslagen till sjöförsvaret.

Punkterna 1—6.

Biföllos.

Punkten 7.

Mom. a).

Biföllos.

Vid föredragning derefter af *mom. b)*, deri utskottet, under förut-
sättning af bifall till hvad utskottet i nästefterföljande punkt 8 före-
slagit, hemställt om ändrad benämning af det i nuvarande riksstat
upptagna anslaget till öf flottans nybyggnad och underhåll, begärdes
ordet af

Herr vice talmannen Danielson, som yttrade: Då ett beslut i
afseende på denna punkt är beroende af kammarens och Riksdagens
beslut i 8 punkten, tager jag mig friheten hemställa, huru vida det
icke vore lämpligast att nu denna 7 punkten *mom. b.* återförvisas
till utskottet. Derigenom vunne man den tid, som erfordras för att

få kännedom om, huru vida Riksdagen i sin helhet kommer att bifalla utskottets förslag i 8 punkten. Om man t. ex. antager, att Andra Kammaren kommer att afslå utskottets hemställan under 8 punkten, men Första Kammaren bifaller densamma, är naturligtvis icke något beslut definitivt fattadt i denna punkt förr än gemensam votering egt rum. Genom denna punkts återremitterande till utskottet får man sålunda tillfälle att besluta öfver punkt 7 b, *sedan* Riksdagen i sin helhet fattat beslut i afseende å punkt 8. Utskottet kan då inkomma med den hemställan beträffande punkt 7 b, hvartill Riksdagens beslut i punkt 8 gifver anledning.

Jag hemställer sålunda att mom. b af 7 punkten måtte till statsutskottet återremitteras.

Med bifall till den af herr vice talmannen sålunda gjorda hemställan, återförvisades momentet till utskottet.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*

Punkten 8.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att till nyanskaffning af fartygsmateriel med tillhörande artilleri- och minutredning på ordinarie stat i riksstaten med titel: »flottans nybyggnad» måtte uppföras ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor med dervid fästade vilkor, att detsamma icke finge utan Riksdagens medgifvande användas för byggande af fartyg af större cert än den nu antagna pansarbåttypen.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *A. Peterson* i Hasselstad väckt motion, n:o 186, hade yrkats, *dels* att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas, *dels* ock, att Riksdagen ville till byggande af ytterligare en pansarbåt af Sveas cert bevilja 2,868,000 kronor och deraf på extra stat för år 1894 anvisa 1,000,000 kronor.

Utskottet hemställde:

a) att, utan afseende å herr *A. Petersons* omförmälda motion i denna del, Riksdagen måtte till nyanskaffning af fartygsmateriel med tillhörande artilleri- och minutredning på ordinarie stat i riksstaten med titel »flottans nybyggnad» uppföra ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor med dervid fästade vilkor, att detsamma icke finge utan Riksdagens medgifvande användas för byggande af fartyg af större cert än den nu antagna pansarbåttypen; samt

b) att herr *A. Petersons* motion, i hvad den inefattade förslag om anvisande af extra anslag till byggande af en pansarbåt af »Sveas» cert, ej måtte af Riksdagen bifallas.

I en vid punkten fogad reservation hade deremot herrar *Persson* i Mörarp, *Andersson* i Högkil, *Eriksson* i Mörviken, *Pehrson* i Törneryd, *Andersson* i Nöbbelöf, *Jonsson* i Hof, *Jönsson* i Sandby, *Petersson* i Runtorp, *Danielson*, *Persson* i Stallerhult, *Holm* och *Nilsson* i Wrängebol, hemställt:

att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts förevarande framställning, måtte i enlighet med herr A. Petersons omförmälda motion, till byggande af en pansarbåt af Sveas cert bevilja 2,868,000 kronor och deraf på extra stat för år 1894 anvisa 1,000,000 kronor.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*
(Forts.)

Sedan till en början utskottets hemställan under *mom. a)* blifvit uppläst, begärde

Herr *Peterson* i Hasselstad ordet och yttrade: Jag skall anhålla att herr talmannen behagade framställa proposition på, att både *mom. a)* och *b)* företagas till behandling på en gång. Om kammaren bifaller detta förslag, skall jag anhålla att åter få ordet.

Med bifall härtill föredrogs nu jemväl *mom. b)*; och lemnades derefter ordet å nyo till

Herr *Peterson* i Hasselstad, som nu anförde: Herr talman, mine herrar! Såsom af betänkandet synes har statsutskottet med den ringa majoriteten af 12 röster mot 11 afstyrkt den motion, som jag väckt i detta ämne, och i stället har utskottet i en utförlig motivering kraftigt betonat behovet af det stora, fasta anslag, som Kongl. Maj:t nu begärt. För min del medger jag, att för flottans nybyggnad ett så stort anslag kan vara behöfligt, ja, till och med ett mycket större anslag, om hela flottan skulle inom en icke allt för aflägsen tid kunna få det antal krigsfartyg, som den tillsatta komitén föreslagit, nemligen 15 första klassens pansarbåtar, 50 minbåtar och 6 avisofartyg. Af pansarbåtarna hafva vi nu snart den tredje färdig, och sålunda återstå ännu många att bygga för att få ett godt kustförsvar. Det är då icke underligt att statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet söker att få denna del af försvaret så god som möjligt. Under andra förhållanden skulle jag också kunna vara med om att bevilja ett ganska högt anslag för denna viktiga sak, ehuru icke på det sätt Kongl. Maj:t nu föreslagit, då jag icke vill binda kommande Riksdagars handlingsfrihet att själfva tillse, hvad som bör göras i denna sak. Jag vill sålunda icke vara med om att ställa detta anslag på ordinarie stat. Men nu är att ihågkomma, att det icke är mer än några månader sedan den urtima Riksdagen fattade beslut om förstärkande och förbättrande af landtförsvaret. Detta beslut medför ovilkorligen, då det kommer att fullt träda i kraft, hvilket ännu icke skett, stora utgifter för de skattdragande. Man bör därför icke så snart efteråt åter igen anslå sådana stora summor, som den nu ifrågasvarande, ty då komme detta kanske att uppväcka stort missnöje hos de skattdragande. Denna gång har det visserligen lyckats att uppgöra budgeten utan att någon extra beviljning behöft tillgripas för att få debet och kredit att gå i hop; men då har man också måst taga hela bankovinsten med.

Om nu statens bästa skattekällor, tull- och bränvinsmedlen, skulle i någon betydligare grad minskas, så kommer detta naturligtvis att mycket inverka på beviljningen. Jag såg för några dagar sedan i en tidning en redogörelse för tullmedlen, hvaraf, om jag ej miss-

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*
(Forts.)

minner mig, visade sig, att denna statsinkomst under de gångna månaderna af innevarande år varit omkring 2 millioner kronor mindre än under motsvarande tid i fjol. Det är ju möjligt, att denna minskning beror derpå, att våra hamnar varit stängda af is samt att tulluppbörden under den återstående delen af året kommer att utjemna denna brist, så att samma uppbörd i år kommer att blifva lika stor som i fjol. Men skulle så icke blifva förhållandet och man dertill finge ett missväxtår, torde det nog blifva ganska svårt att kunna uttaga den högre bevilning, som erfordras. Något annat än allmänna bevilningen har man nemligen icke att lita sig till, om de af mig nyss nämnda skattekällorna icke skulle slå ut så bra, som man förmodar. Men skulle bevilningen på det sättet träda emellan fruktar jag, att det skulle bli tråkigt nog. Blir jordbruket tryckt, så blifva också alla andra näringar tryckta i samma mån, och då blir det icke lätt att få ut de stora summor, som behöivas för statens utgifter.

Det är dessa skäl, som föranledt mig väcka min motion och detta har jag nu velat nämna, då min motion väcktes i sista timman af motionstiden, och därför icke kom att få någon motivering. Då jag i Kongl. Maj:ts proposition kom till frågan om sjöförsvaret, fann jag mig just icke mycket tilltalad af detta ifrågasatta ordinarie anslag, utan tvärt om blef jag mycket betänksam och ansåg, att det icke gick an att besluta ett så stort fast anslag. Jag rådgjorde också med de mest framstående af mina riksdagskamrater för att få höra deras mening, och äfven de ansågo, att ett sådant anslag icke kunde bifallas af Andra Kammaren, och det blir nog också afslaget här i dag. Då jag emellertid, såsom vän af sjöförsvaret, icke ansåg rätt att, om Kongl. Maj:ts förslag skulle falla, icke något alls byggnadsanslag för flottan i år skulle kunna ifrågakomma, ansåg jag liksom mina kamrater lämpligast, att ett annat förslag vore till hands, så att flottan kunde få åtminstone så stort anslag, som jag föreslagit. Detta var i korthet skälet till att min motion framkom i sista stunden.

Då nu detta mitt förslag vunnit så mycket understöd inom statsutskottet, att 12 af dess ledamöter reserverat sig mot utskottets beslut och till förmån för min motion, skall jag tillåta mig att yrka afslag på så väl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets förslag, samt bifall till den af herr A. Persson med flere afgifna, vid betänkandet fogade reservation, som är öfverensstämmande med min motion.

Vidare yttrade:

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Christer-son: Den utgång, som arméfrågan fick vid sistlidet års urtima riksdag, måste väl få anses såsom ett ganska tydligt uttalande af Riksdagen om nödvändigheten att numera, äfven med stora uppoffringar, sörja för värnande af vårt land. Detta kan naturligtvis icke ske uteslutande genom landtförsvaret, ty vårt lands geografiska beskaffenhet, med dess 270 mil långa kust, gör ju, att armén vid ett krigstillfälle omöjligen alltid kan i tid passa på vid den punkt, der fienden hotar. För att kunna försvara vårt land, behöfver armén direkt biträde af sjövapnet, hvars hufvuduppgift är att söka hindra eller åt-

minstone uppehålla en sjöledes ifrån anfallande fiende så länge, att våra trupper hinna dragas tillsammans för att möta fienden på den punkt, der han tänker landstiga. Den föregående talaren framhöll, att de kostnader, som landtförsvarets ordnande medfört, utgöra ett hinder för att offra större belopp på vårt sjöförsvaret. Jag vågar för min del vara af en alldeles motsatt åsigt. Jag håller nemligen före att ju större kostnader, ju mera möda vi lägga ned på att skapa och bilda en stark armé, dess mer böra vi söka att af denna armé i behofvets stund kunna få den effekt, vi vilja ha, för att ändamålet med den skall vinnas. Och detta kan icke vinnas, om icke denna armé, såsom jag nyss nämnde, har sjövapnet till sin hjälp. Har en fiende väl lyckats att på våra under nuvarande förhållanden för den förstkommande prisgiina kuster sätta sig fast, torde det med den lätthet, hvarmed landstigningar, tack vare ångans hjälp, numera ske, icke dröja länge, innan han i all sköns ro samlar en styrka tillräckligt stor för att nå det föresatta målet. Vårt nuvarande sjöförsvaret kan hvarken uppehålla eller ens i nämnvärd mån oroa en anfallande fiende, och detta i följd af bristande materiel. Bemanning för en flotta, långt större än den vi hafva, kunna vi redan i behofvets stund påräkna, men för denna bemanning saknas fartyg. Då så är förhållandet, och då senaste årens erfarenhet — man kan säga till och med 12 års erfarenhet — visat, att det är alldeles omöjligt att för dessa ovissa, vexlande och förut okända anslagsbelopp skapa ett godt sjöförsvaret, och då det kan ligga en fara i ett uppskof, en fara, hvars storlek är omöjligt att på förhand beräkna, har jag ansett vara min pligt att nu tillråda Kongl. Maj:t att af Riksdagen äska ett fast anslag för skapande af ett sjöförsvaret.

Den oafvisliga nödvändigheten af ett dylikt anslag, för så vidt vi någonsin skola kunna få ett tillfredsställande sjöförsvaret, har länge framhållits af marinförvaltningen och nu senast af den i höstas tillsatta komité, hvars betänkande blifvit till kammarens ledamöter utdeladt, båda två i full öfverensstämmelse med de åsikter, som uttalades af den år 1882 tillsatta stora komité, af hvars ledamöter jag vet att flere ännu äro vid denna Riksdag närvarande. Denna nödvändighet synes mig så påtaglig, att väl knappt någon, som allvarligt betänkt frågans verkliga innebörd, hvilken ju helt enkelt är den om flottans vara eller icke vara — den, säger jag, kan icke, så vidt jag förstår, finna någon annan utväg, om ett betryggande försvar skall kunna beredas. De militära skälen för att icke uppskjuta anskaffandet af sjöförsvaretsmateriel hafva ofta framhållits såväl i tal som skrift. Jag har nyss anfört ett af de viktigaste, som enligt mitt förmenande ensamt för sig borde vara tillräckligt afgörande, men utan att förbise den stora fördel, som skulle följa af ett planmessigt och systematiskt ordnadt byggnadssätt, som också blifvit af marinförvaltningen temligen tydligt betonadt, skulle jag dock vilja med några ord beröra ett par andra omständigheter, som kanske vid frågans bedömande förtjena att tagas i beaktande.

Bemanning till fartygen finnes, tack vare sjöbeväringen, att vid krig tillgå, men till följd af brist på lämplig materiel kan denna sjöbeväring icke öfvas utan men för den nuvarande stammen, utan

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

men för stammens utbildning nemligen. Ett förslag att afhjelpa denna brist har till Riksdagen aflemnats och väntar sitt afgörande; och skulle det blifva af Riksdagen bifallet, skulle denna högst betänkliga brist vara nästan afhjelpat äfven med den materiel, som vi nu hafva.

Om man med skäl kan säga, att flottans fasta stam i afseende å duglighet och yrkesskicklighet torde kunna mäta sig med en eventuell fiendes — hvilken som helst — besättning, och om flottans befäl och underbefäl i afseende å sjömilitärisk utbildning med rätta anses stå i jernhöjd med hvilket annat lands som helst, så är det dock icke utan bekymmer man frågar sig, huru länge denna yrkesskicklighet skall kunna bibehållas hos de nuvarande, och ännu mera, huru den skall kunna vinnas hos de kommande. Det nödvändiga vilkoret för att kunna tillgodose dessa behof är anskaffandet af en tidsenlig materiel, hvilken är det oeftergifliga vilkoret för skapandet af en sådan yrkesskicklighet. Redan nu framställa sig ganska stora svårigheter, i synnerhet beträffande det högre befälet, och likväl är det från det högre befälet, som de platser skola besättas, som i ett kommande krig äro de allra viktigaste. Frågan om öfningar för befäl och underbefäl för underhållande af yrkesskicklighet i yrkets många olika grenar, hvartill ju den gamla materielen icke är lämplig, är af mycken vikt och manar, äfven den, att icke uppskjuta anskaffandet af all den materiel, som vi kunna anskaffa. En armé, hvars generaler och öfverstar icke fått i fredstid öfva sig under förutsättningar så lika som möjligt det verkliga krigets, torde nog med fienden framför sig få göra en ganska dyrköpt erfarenhet. Man måste då tänka äfven på de öfningar, som äro nödvändiga för att kunna rätt begagna den nu så komplicerade sjömaterielen och för att ur den kunna taga hela den effekt, som den kan lemna. Man får icke heller förbise den billiga fordran, att våra fartygsbesättningar vid strid icke skola behöfva uppträda i förhållanden, som äro allt för underlägsna fiendens, hvilket ju skulle blifva fallet, så länge vårt folk skall på föråldrade fartyg med mycket underlägsen fart behöfva möta en fiende, mot hvilken de i sin materiel hafva ringa skydd. Striden kan under sådana förhållanden icke blifva långvarig.

Med afseende å kostnaderna skulle jag vilja nämna, att det icke alls förvånar mig, att de nya fartygen anses mycket dyra, efter våra förhållanden berömdt. Men saken är den, att till följd af utvecklingen på sjökrigsmaterielens område hafva fartygen nu blifvit sådana som de äro. Vi hafva icke hunnit vänja oss dervid, men jag bör nämna såsom ett exempel härpå, att den summa, som i betänkandet angifves såsom behöflig för åstadkommande af det antal fartyg, som kan anses utgöra ett betryggande försvar, denna summa räcker jemnt och nått till att dertför bygga tre af de moderna stora slagfartygen. Men om fartygen blifvit dyrare att anskaffa, så hafva de dock blifvit mycket billigare i ett annat afseende, nemligen derutinnan att de fordra mycket ringa besättning. Vårt sista lincieskepp, »Stockholm», som ännu begagnas hvarje år för skjutskolans öfningar, har i det närmaste samma tontal som en af våra första klassens pansarbåtar.

Det kostade dock, fast det är temligen länge sedan det byggdes, nära en million eller noga räknadt 971,000 kronor. Detta fartyg hade en besättning af icke mindre än 735 man. Men om nu detta fartyg skulle tänkas vara i fullkomlig ordning och fullt armeradt och jämfördes med en nutida pansarbåt, så skulle dess stridsvärde icke på långt när uppgå till eu tiondedel af pansarbåtens, som blott har 200 mans besättning. Om man således genom ett mångdubbladt användande af maskinkraft har kunnat nedsätta manskapsstyrkan och dock när mångdubbelt större effektivitet, så är det ju icke att undra öfver, att denna utvecklade materiel kostar mera penningar. Häri ser man ju en af de många genomgripande förändringar, som sjökrigsmaterielen undergått, och i afseende å pansarbåtarna bör det ju vara ganska tillfredsställande för oss att veta, att vi bygga billigare än de flesta andra, och att våra första klassens pansarbåtar i afseende å bestyckning och manöverförmåga icke öfverträffas af något annat lands fartyg af samma storlek.

Hvad för öfrigt beträffar den i statsrådsprotokollet angifna kostnaden för den materiel, som behöfves för ett någorlunda betryggande försvar, så skulle den kanske blifva icke så litet lägre, om en fortfarande regelbunden byggnadsverksamhet komme till stånd. Men härtill finnes ju icke mer än en enda utväg, och det är ett på förhand känt, påräkneligt anslag, så att man vet huru man skall uppgöra sina byggnadsplaner.

En omständighet, som äfven är att särskildt beakta i afseende å de behof, som stå att fylla vid ett krigsutbrott, är ock den, att man på varfven har en öfverd stam af arbetare. Den på senare åren ganska obetydliga och mycket ojemna byggnadsverksamhet, som egt rum på kronans varf, har genom sitt ryckvisa antagande och afskedande af arbetare varit till ganska stort men för varfsdriftens jemna gång. Den har medfört ganska stora svårigheter för de afskedade arbetarne, hvilkas afskedande skett på grund af oförutsedda omständigheter, nemligen därför att anslaget tagit slut. Detta har jemväl för samhället medfört ganska stora olägenheter — jag nämner detta i förbigående, och det gäller naturligtvis egentligen Karlskrona. Möjligheten af att hålla en permanent stam af goda arbetare är helt och hållet beroende deraf att byggnadsverksamheten blir regelbunden, och det kan den naturligtvis icke blifva utan att man har ett ordinarie anslag.

I sammanhang härmed ber jag att få nämna med afseende å byggandet af våra första klassens pansarbåtar, som ju äro, så att säga, själfva kärnan i vårt sjöförsvar, om vi en gång skola få något sådant, att vi egentligen icke behöfva anlita den utländska marknaden för andra delar af desamma än de två stora tornkanonerna och krutet till dem, de hylsor, som användas till de snabbskjutande kanonerna, samt pansaret. Pansaret är som utgiftspost betraktadt, den största posten af dem alla fyra och större än de andra tre tillsammans. Men hvad denna post beträffar, så har jag anledning att antaga att, för så vidt en regelbunden afsättning kan förutsättas, en svensk verkstad skulle vara benägen åtaga sig den kanske icke så obetydliga kostnaden för att få en inhemsk tillverkning deraf till stånd.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*
(Forts.)

Hvad hylsorna beträffar, som nu måste hemtas utifrån, så tror jag, att den saken kunde regleras genom en större företagsamhet, ty vi hafva ju här hemma sådana verk, som ega alla möjliga förutsättningar för en dylik tillverkning utom företagsamheten. Sedermera återstå ju endast de stora kanonerna och deras krut att taga från den utländska marknaden; för resten kan ju allt det öfriga hemtas från den inhemska industrien och komma en massa arbetare till godo; och jag skulle tro, att äfven detta är en omständighet, som man icke bör allt för hastigt gå förbi, ty detta förhållande skulle räcka så länge anslaget bibehålles. Jag tror, att detta är en ganska beaktansvärd omständighet.

Flera andra skäl skulle ju kunna framhållas utom de nyss nämnda; men för att icke upptaga tiden, skall jag förbigå dem. Jag vill i korthet bland dessa skäl endast påpeka det, att den äldre materielen med hvarje år aftager i värde, och på samma gång ökas dess underhållskostnad. Man må här icke säga: låt bli att underhålla den! Detta är ju icke tänkbart, ty de myndigheter, som haft sig ålagdt att sköta och vårda den materiel, man har, kunna ju icke annat än efter bästa förmåga försöka skydda och bevara den i det allra längsta; men ett faktum är, att det ena årets rostfrätande inverkan på fartygen efter det andras kan man icke förekomma.

Dessutom vill jag påpeka sjöbeväringens prekära ställning. Ty det måste man väl medgifva, att det är en temligen egendomlig ställning, som den befinner sig uti. Man har trott, att detta skulle vara en provisorisk åtgärd, och har, som jag nyss nämnde, inlemnadt till Riksdagen ett förslag för att förekomma detta. Som det nu är stäldt, kan en beväringssman icke blifva soldat — man gör icke en soldat af en matros på den tid, under hvilken han skall exercera till lands, och sedermera, då han kommit ombord och kanske hunnit vänja sig ombord, så är han fri. Han är då hvarken soldat eller sjömiliteriskt utbildad sjöman.

En annan särdeles viktig omständighet, som icke torde hafva förbigått någon, som tänkt närmare på saken, är vår flottas betydelse, då det gäller att upprätthålla neutraliteten. För min del tror jag, att man icke kan nog högt uppskatta vigten häraf; ty man måste väl medgifva, att det sannolika är, att vi råka i krigiska förvecklingar mera genom underlåtenhet i detta afseende än, menskligt att se, det skulle ske genom ett från början mot oss direkt rigtadt anfall. Och det är ju ganska tydligt, att möjligheten af att upprätthålla vår neutralitet står i alldeles direkt proportion till effektiviteten hos vårt sjöförsvår och ingalunda är beroende af vår armé, huru väl ordnad den än må vara. Utan tvifvel finnes det många, som af vårt landtförsvår vid ett inträffande krig förvänta långt mer, än det någonsin kan åstadkomma — icke till följd af någon brist hos detta landtförsvår, men därför att vårt lands beskaffenhet är sådan, att fienden, när den kommer, efter all anledning att antaga, kommer sjöledes, och hurudan än vår flotta då må vara beskaffad, säkert är, att flottan tillkommer nog den äran att upptaga den första stöten af anfallet, äfven om den icke kommer att blifva långvarig. Om man utgår härifrån och tänker på det ringa afseende, som en vid krigstillfälle i

våra farvatten uppträdande sjömagt skulle fästa vid vårt försvarsväsen, såsom det nu är beskaffadt, och då jag dessutom antager, att man ej gärna skulle vilja skicka ut större delen af vår sjöbemannning på en gammal, föga skyddad och svag materiel mot en väl rustad fiende, lika litet som man skulle vilja skicka ut en illa beklädd, ringa öfvad och med dåliga vapen försedd trupp mot en armé, beväpnad med nutidens moderna gevär, så anser jag, att det är af yttersta vikt för oss att snarast möjligt göra allt hvad vi förnä för att stärka vårt sjöförsvär, och det vill här säga: skaffa tidsenliga fartyg.

Hvad nu beträffar reservationen uti ifrågavarande punkt, förekommer der i motiveringen ett uttryck, som jag skulle vilja fästa mig vid. Det heter der: »Då utskottet anser nödigt, att anskaffande af tidsenlig fartygsmateriel förtgår så, som under en följd af år varit förhållandet, men icke trots det vara lämpligt, att Riksdagen undan drages pröfning af det belopp, som hvarje år bör anvisas, äfvensom dess användning, har utskottet funnit sig böra afstyrka Kongl. Maj:ts förevarande framställning — —». Ja, hvad nu pröfningen af de anvisade beloppens användning beträffar, kan man ju se denna sak på två sätt, antingen så, att Riksdagen skulle i förväg lemna en antydan om, uti hvilken riktning man borde gå, eller ock så, att Riksdagen skulle godkänna ett förut uppgjort program. Jag tror, att både det ena och det andra skulle för Riksdagen vara temligen besvärligt, om det skulle ske i detalj; men jag föreställer mig, att det icke skulle möta den allra ringaste svårighet för Riksdagen, för den händelse det äskade anslaget skulle beviljas, om Riksdagen — jag vet nu icke, om man får tolka detta efter orden eller om det ligger något annat under, som jag för tillfället icke uppfattar — om Riksdagen, säger jag, skulle vilja hafva några garantier för, att icke dessa medel blifva använda i någon annan riktning, att bestämma sådana, antingen så, att man för Riksdagen hvarje år framlade ett förslag till program, huru man tänkt sig att under det året göra nybyggnader — någon nybyggnad skulle då icke få ske, förrän Riksdagen godkänt förslaget — eller ock på något annat sätt. Jag menar, att det icke skulle möta några svårigheter för Riksdagen att ställa så till, att icke dessa penningar blefve på annat sätt använda, än Riksdagen önskade, fastän de lemnades i form af ett fast anslag. För öfrigt tror jag, att man i detta fall vid förhandlingarna här kan säga, hvad man är berättigad att säga i allmänna lifvet, eller att ömsesidigt förtroende nog är den bästa grundval, på hvilken man kan bygga ett arbete, då det skall vara ett samarbete.

Jag har ryktesvis förnummit, att man anser det uti betänkandet förekommande ordet *avisofartyg* kunna hafva någon dubbel betydelse, någon dubbel innebörd. Med anledning häraf ber jag få försäkra kammaren, att så icke är fallet. Avisobåtarne fingo denna sin benämning i stället för den först föreslagna, hvilken var, som jag vill minnas, *rekognosceringsfartyg*. För korthetens skull valde man emellertid namnet *avisofartyg*, hvilket är ett mycket vanligt namn i andra marinier för sådana fartyg, som äro afsedda att med lätt bestyckning

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.

(Forts.)

göra stark fart och vara föga djupgående samt ytterst lätt handterliga för att de i grunda farvatten och i trånga farleder må kunna till följd af sin stora fart användas som rekognoscörer. Om dessa båtar komma att byggas, skall jag, så långt mitt inflytande sträcker sig, se till, att de icke utrustas för andra ändamål än sådana, hvar till de äro afsedda. I dem skulle komma att finnas ett rum för officerarne att äta uti och fyra hytter för dem att bo uti — det är allt. Jag tror således, att i sjelfva benämningen icke bör ligga någon anledning att tänka något annat än hvad med saken verkligen varit afsedt.

Under sådana förhållanden och då, som jag hade äran nyss påpeka, penningarne för anskaffningen till största delen skulle komma vår egen industri till godo, skulle tillfalla våra egna arbetare — hvilken omständighet i sin mån torde bidraga till att minska de betänkligheter, som ur ekonomisk synpunkt möjligen kunna förefinnas — och då derjemte någon särskild finansoperation ej fordras för medlens anskaffande, så må det väl icke synas oberättigadt att till kammaren hemställa, att kammaren för sin del ville medverka till fortsättandet af det viktiga försvarsarbete, som börjades år 1892, och denna fortsättning, den afser vårt försvar till sjös.

Då, såsom jag nyss haft äran påpeka, ett fast byggnadsanslag är i militäriskt hänseende på många olika sätt och ofta visadt vara alldeles nödvändigt, om man skall komma någon hvart, då det dessutom i administrativt hänseende, för att man icke skall handla planlöst och oklokt, är nära nog oeftergifligt, och då jag vågar påstå, att det i ekonomiskt hänseende skulle blifva en icke obetydlig vinst att hafva ett sådant fast anslag, derigenom att då hvarje enhet blefve i sig sjelf afsevärdt billigare, än den nu blir, så synes det mig finnas bra många skäl, som tala för beviljandet af ett sådant fast byggnadsanslag, för så vidt meningen verkligen är, att vi skola få ett sjöförsvar. Om detta är meningen, finnes, så vidt jag förstår, icke något annat sätt att vinna detta mål.

Uti det den kongl. propositionen åtföljande statsrådsprotokollet äro angifna såväl kostnaden för som beskaffenheten och antalet af de fartyg, som skulle behövas för att åt oss bereda ett tryggande försvar. Rörande beskaffenheten af den materiel, som vi hafva, har jag, min pligt likmätigt, för kammaren sagt sanningen och ingenting annat än sanningen. Huru snart och till hvilken omfattning ett bättre sakernas tillstånd må kunna komma att inträda, det beror naturligtvis uteslutande på hvad Riksdagen behagar att besluta.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Jag får till en början betyga min tacksamhet till herr statsrådet för den ärlighet och öppenhet, hvarmed han här har uppträdt i kammaren.

Han nämnde först, att när Riksdagen under förliden höst fattade sina beslut om förstärkande af landförsvaret till den mån, som det då ansågs behöfligt, så blef derutaf följden, att man hade en oafvislig pligt att äfven på samma sätt stärka sjöförsvaret, och de ord, hvarmed han slutligen preciserade denna sin uppfattning, äro fullt tydliga och klara och beteckna det framtidsprogram, som det vore

meningen, att Riksdagen härefter skall följa. Dessa hans ord voro nemligen, att ju mera vi kosta på hären, ju mera få vi också lof att kosta på flottan. För de berrar, som kanske icke tillräckligt tänkt på, huru vida det är möjligt att skaffa alla de inkomster, som för dylika planer erfordras, förstår jag till fullo, att man väl kan uttala en sådan sats; men icke tror jag, att den satsen klingar särdeles bra inom denna kammare. Ty behöfva vi icke taga någon hänsyn till hvad landet förmår att bära, utan endast steg för steg låta hären och flottan täfla i den rigtning, herr statsrådet antydde, ja då, mine herrar, skulle det nog kunna hända, att vi få ett ganska starkt både landt- och sjöförsvaret — så länge vår kredit räcker; men när det tagit slut med den och med folkets förmåga att bära skatterna, då är det kanske icke så stort värde med dessa försvarsanordningar, hvarmed man förut har utarmat sig. Jag tror således icke, att man får taga saken så der enkelt, som tycktes framgå af herr statsrådets uttalande. Man måste äfven taga hänsyn till hvad landet förmår att bära vid sådana täflingar mellan två vapen.

Herr statsrådet nämnde sedan, att de komitéer, som hafva behandlat frågan om sjöförsvaret, hafva varit ense derom, att det borde finnas ett fast byggnadsanslag, och han nämnde derjemte, att i denna kammare funnos åtskilliga ledamöter, som deltagit i en af dessa komitéers arbeten. Ja, det är ganska rätt.

Jag var en af dem, som deltog i en komité der vid lag. Men jag vill fästa uppmärksamheten på skilnaden emellan hvad denna komité föreslog och uttalade och hvad här göres. 1882 års sjöförsvarskomité tog sin uppgift, tror jag, ganska allvarsamt. Den sökte att med reformer inom förvaltningen och inom flottans corper åstadkomma besparingar och på det sättet få större byggnadsanslag, än hvad dittills egt rum och utan att hufvudtitelns slutsumma växte upp till några högre belopp, än hvad landet nog skulle hafva kunnat bära. Och på det sättet skulle man inom en följd af år nog fått en ganska god flotta beträffande materielen. Men hvad komitén i fråga om byggnadsanslaget uttryckte, det var endast, att den ansåg det önskvärdt, om ett för de närmast följande åren förut bestämdt anslag kunde anvisas — således icke ett fast, det är orätt, utan ett extra anslag för de närmast följande åren. Och det var således något annat, än som Kongl. Maj:t här har föreslagit Riksdagen, nemligen ingen annan begränsning för anslaget, än att icke större fartyg än af Sveas cert skulle få byggas. Det är således icke detsamma, hvarken till förutsättningarna för hvad komitén uttalade, eller till sjelfva formen för komiténs yttrande i saken. Nu tager jag för gifvet, att när Kongl. Maj:t i höstas tillsatte den komité, som skulle granska de fartygstyper, vi för närvarande hafva, eller som varit i tanke att anskaffas, och framlägga ett program eller en plan för hvad som med penningarne skulle göras, skulle detta syfta på, att då borde Riksdagen, med ledning af den utredning, som denna komité framstille, kunna finna sig öfvertygad derom, att Kongl. Maj:t skulle på allra bästa sätt använda penningarne, om blott Riksdagen ville utan vidare vilkor lemna dem. Det är ganska mycket, som i detta komitébetänkande har föreslagits. Det första vi möta här är

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnd.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*
(Forts.)

en förändring utaf den pansarbåttyp, hvarefter Svea, Göta och Thule blifvit byggda. Denna förändring går ut på, att i stället för att dessa tre båtar hafva två kanoner inom ett rörligt och täckt torn, skulle man nu i stället anbringa en kanon utaf samma kaliber som på de förra båtarna i ett s. k. barbettetorn, ett i fören och ett i aktern, och vinsten med denna förändring skulle vara den, att båten med sina grofva kanoner skulle kunna försvara sig i någon mån, vare sig det gälde att taga till flykten eller anfalla. — Det är väl sant, att Svea-typen icke medgifver att båda dess grofva tornkanoner kunna rigtas akterut; utan för att användas i det fallet, måste båten göra en ganska stor kurva för att kunna rigta den rätt bakåt mot en förföljande fiende, och från denna synpunkt skulle naturligtvis denna förändring, att placera en kanon i hvardera ändan, hafva den fördelen med sig, att alltid en kanon vore användbar på detta sätt; men om det skulle vara någon vinst och förbättring från den sidan sedt, så är det naturligt, att det skulle åstadkomma en liknande svaghet ur en annan synpunkt, nemligen att dessa två grofva kanoner icke kunna, när det gäller under gång framåt, beskjuta den fiende man ville angripa. Kanonerna kunna vridas i vissa graders vinkel, men kunna omöjligen båda användas för skjutning för-ut. Således, om det deri ligger någon vinst från en synpunkt, tror jag, att denna motväges af liknande olägenhet ur den andra synpunkten.

Så säger man, att utom detta vinner man ytterligare, att kanonerna komma att ligga en meter högre öfver vattenytan, än hvad de göra på den nu varande typen, och att kanonerna under sjögång skulle kunna användas på längre afstånd och sådant der. Men kanonerna ligga, om jag icke minnes orätt, goda fyra meter öfver vattenytan äfven på Thule, Göta och Svea, och det bör vara temligen svår sjögång, om icke kanonerna på den höjden, utan att komma i kollision med vågorna, skola kunna skjuta fram sina projektiler på de afstånd, inom hvilka det är möjligt att träffa en fiende. Men är det så, att det ligger en liten vinst i att hafva kanonerna något högre upp, följer dermed också en liten olägenhet. Det är åtminstone icke enbart en fördel att lägga kanonerna högre. Om nu kanoner och servis m. m. stå högre öfver vattenytan, så är det naturligtvis också för fienden lättare att träffa desamma under en sjögång, äu om de ligga något lägre. Huru vida detta ovilkorligen motväger den fördel, som man förut angifvit, tilltror jag mig icke att bedöma; men det är åtminstone, äfven detta, en sak, som har två sidor, såsom vanligen är fallet med allting annat här i världen.

Så har man sedan för att skydda servisen vid de 12 centimeters kanoner, som äro placerade på båten, anbringat pansarskärmar, men för att komma till det resultatet har man nödgats gå ned med kalibern från 15 till 12 centimeter. Man säger, att man i stället vinner en ökad eldhastighet, och att inom en viss gifven tid man med dessa 12 centimeters kanoner kan slunga ut projektiler, som sammanlagdt väga lika mycket som dem man på samma tid skulle kunna slunga ut med 15-centimeters kanonerna. Men är det samma effekt männe af dessa två olika vapen? Om det gäller att skjuta en pansarskyddad motståndare, då kunna projektiler från 15-centimeters kanoner tränga

igenom ett pansar eller kånbart såra motståndaren. Men sannolikt skulle projektilerna från 12-centimeters kanonerna ganska oskadligt studsas till baka från det pansar, de komme att träffa. Och är det så, att en pansarbåt bör vara så armerad, att den företrädesvis kan taga upp striden med en bepansrad motståndare, synes mig, att dess konstruktion och armering böra vara beräknade på att ur den synpunkten så framgångsrikt som möjligt kunna taga upp en strid med honom. Men utom detta har, så vidt jag af komiténs betänkande och den otydliga ritning, som är vidfogad betänkandet, kunnat finna, båten i annat afseende synts mig blifva sämre än den nuvarande, i afseende på dess pansarskydd. Jag har icke kunnat finna annat, än att denna båt icke har sidopansar i den utsträckning, som här behöfves, nemligen emellan båda dessa torn, under det att på Svea-typen pansaret icke behöfver omsluta mer än de ömtåliga delarne inom fartyget, maskineriet, ammunitionsförrådet och dylika saker. Så vidt jag kunnat finna, säger komitén sjelf, eller åtminstone framgår detta af ritningen, att man fått eftersätta just detta pansarskydd, och det framgår tydligare deraf, att komitén sjelf angifver, att de langningstrummor, som behöfvas för att skaffa ammunitionen till de särskilda olika kanonerna, skulle skyddas med ett temligen svagt pansar.

Efter hvad jag nu sagt, tror jag för min del, att den förbättring, som jag antager att komitén afsett med ändringen af denna pansartyp, icke är någon oomtvistelig sådan. Och jag stöder denna min åsigt ytterligare derpå, att 1879 års certkomité, som mycket noggrant gick till väga med sitt arbete, jemväl undersökte möjligheten att konstruera båtar på detta sätt, men underkände det. Jag vet icke, hvilka skäl tillkommit sedan dess, hvilka skulle kunna konstatera, att detta är en förbättring. Med afseende på farten skulle visserligen denna båt komma att öfverträffa den senast byggda med 0,1 knop, efter hvad komitébetänkandet upplyser. Men för en sådan skillnad i fart, hemställer jag till herrarne, huru vida det är något skäl att offra så mycket *mera* penningar, då, såsom jag tror, för öfrigt båtens konstruktion försämras.

Herr statsrådet talade nyss om vigten af att anslaget vore fast, ty i sådant fall behöfde man icke beställa enheter af fartyg, utan det kunde blifva en serie af beställningar, som för verkstäderna kunde göra det möjligt att för billigare pris bygga dessa fartyg, än då det är ovisst, huru vida Riksdagen, som anslår medel till en båt, kommer att anslå medel till flera sedan. — Ja, den uppfattningen tror jag är riktig, att kan verkstaden, när han åtager sig en beställning, beräkna, att, sedan han anskaffat de arbetsmaskiner, materiel och verktyg, som fordras för att bygga ett fartyg, han sedermera vet, att han får bygga flera af samma sort, så är det obestriddigen en fördel för verkstaden, som bör kunna inverka på båtens pris. Men icke lär det kunna blifva någon enhet, åtminstone beträffande de verkstäder, som hittills byggt våra pansarbåtar, om man kastar öfver bord den gamla typen och sätter en ny i stället, som är alldeles olik den vi förut haft.

Jag är öfvertygad om, att finge regeringen bygga sådana båtar,

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*

(Forts.)

som detta komitébetänkande angifver, skulle det icke dröja länge, innan regeringen ville kassera och förändra dem åter igen. Det är min öfvertygelse.

Ytterligare har samma komité tagit upp ett avisofartyg, som naturligtvis är alldeles detsamma som ett rekognosceringsfartyg. Det torde kanske vara riktigt, att under vissa förutsättningar flottan kan behöfva ha någon sådan båt. Derom vill jag icke inlåta mig i dispyt. Emellertid antogs förut, att minbåtar af en viss storlek skulle i det hela taget kunna göra den rekognosceringstjenst, som för oss erfordras.

Men det medgifver jag, att, om statsrådet finge sina planer genomförda och vi komme att ega en flotta af 10 à 15 pansarbåtar, då erfordrades äfven, att det finnes en sådan der avisoångare. Ty då skulle naturligtvis flottan icke allenast skydda de ömtåligaste skärgårdarne, utan också naturligtvis söka manövrera och svänga sig öfver hela Östersjön och taga upp en dust med hvem som än komme i dess väg. Då det emellertid är temligen långt till dess vi fått en flotta af den storleken, tror jag, att denna avisoångare tills vidare kan lemnas ur räkningen.

Vidare föreligger ett förslag att förändra vissa af våra nuvarande fartyg. Våra andra klassens pansarbåtar eller monitorer vore det meningen att förse med annat artilleri och kasta öfver bord de rörliga tornen och i stället ändra dem till fasta, och denna kostnad skulle uppgå till ungefär 90,000 kronor per stycke. När emellertid den fart dessa båtar hafva och deras konstruktion med låga däck o. d. nästan fullständigt, synes det mig, omöjliggör, att de skulle kunna sälla sig till en eskader af första klassens pansarbåtar, med ett ord: icke kunna förflytta sig efter kusterna af Östersjön lika raskt; så tror jag ej, att dessa kunna användas till annat så försvaret inom våra skärgårdar, och det blifver väl då under så lugna vattenförhållanden, att den höjning af artilleriet, som med en förändring af tornen skulle vinnas, ej ur den synpunkten är så synnerligen starkt betingad. Möjligtvis kan det ligga en fördel uti att byta ut dessa grofva kanoner och ersätta dem med 15-centimeters kanoner, ty deras träffsäkerhet är större, och möjligheten att snabbt kunna afskjuta dem är naturligtvis äfven större. Men tvifvelaktigt kan det vara i alla fall, om det, under det vi behöfva skaffa oss tidsenliga nya fartyg, är skäl att plottra sönder anslagen på sådana der reparationer af våra gamla fartyg. Jag betviflar, att det är ekonomiskt och klokt för flottans egen skull. Så har ock upptagits frågan om en förändring af våra första klassens kanonbåtar, i syfte att vi skulle taga bort de grofva kanonerna och likaledes ersätta dem med 15-centimeters. Af samma skäl, jag nyss nämnde, tror jag äfven, att det med den förändringen mycket väl skulle kunna anstå.

Emellertid, vare sig denna min uppfattning i sin helhet eller endast i vissa delar skulle vara riktig och korrekt, gäller frågan här *först*, huru vida de finansiella förhållandena nu äro sådana, att vi kunna bevilja det anslag Kongl. Maj:t begärt, och *för det andra* — hvilket är ännu viktigare — om Riksdagen skulle vilja lemna ifrån sig rätten att pröfva, hvartill dessa anslag skulle användas för fram-

tiden, och anslå på ordinarie stat 2,000,000 kronor. Jag skulle vilja hemställa till hvar och en af herrarne i denna kammare, om vår erfarenhet af, huru vederbörande chef för sjöförvarsdepartementet, marinförvaltningen och andra, som dermed hafva att skaffa, skött vår flotta, verkligen är sådan, att de förtjena ett så obegränsadt förtroende, som det, hvilket här är fråga om att lemna dem. Det är ej nog med, att denna komité har framlagt ett slags program, huru penningarne skulle användas. Ty den begränsning, som göres, är blott den, att anslaget ej må utan Riksdagens medgifvande användas för byggaude af fartyg af större cert än Svea-typen. Riksdagen har ingen säkerhet för, att penningarne skola användas till den ena eller andra af de typer, som denna komité har tagit under sin behandling; och Riksdagen kan icke vara öfvertygad om, att ens de typer, som här föreslås, äro de bästa och lämpligaste. Jag föreställer mig, att Kongl. Maj:t har fullkomligt fria händer att, om dessa 2 millioner kronor beviljas, icke anskaffa ett enda fartyg af de båttyper, som här föreslås, utan Kongl. Maj:t kunde t. ex. skaffa sig en mängd opansrade kanonbåtar eller dylikt; och det kunde kanske äfven hända, att det anskaffades ett sådant fartyg, under namn af »krigsfartyg», som egentligen icke vore afsedt att stärka flottans försvarskrafter, utan snarare lämpligt till åtskilliga andra ändamål — kanske en båt, genom hvilken man egentligen kunde täfla i lyx och dylikt med andra mariner. Jag tror, mine herrar, att ensamt dessa synpunkter böra vara tillräckligt tungt vägande, för att Riksdagen skall mer än en gång betänka sig, innan den lemnar ifrån sig en sådan pröfningsrätt.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

Men det var äfven något annat af det herr statsrådet yttrade, som mera i förbigående väckte min uppmärksamhet. Han framhöll behovet af en fast arbetarestam vid varfven. Det kunde vara af intresse att höra litet mera hvad dermed menades. Är det afsigten, att, om detta anslag beviljades, flottan sjelf skulle komma att slå sig på fartygsbyggnad i stor skala, eller hvartill skulle denna större fasta arbetarestam användas? Jag tror, att om det skulle vara meningen, skulle det komma att gå på samma sätt i det fallet som det vanligen sker, när staten skall utföra sådana der arbeten, att de åtminstone ej blifva bättre eller billigare, än om beställningar gjordes vid enskilda verkstäder. Och vore hvad jag nu antydt meningen, skulle det ej stämma rätt väl öfverens med den utveckling industrien skulle få af ett förhöjdt byggnadsanslag. Huru vida statens arbetare, dess ingenjörer och sjömän skulle i egentlig mening kunna sägas bedriva industriel verksamhet vid varfven, som vore till nytta för landets industri för öfrigt, är väl temligen problematiskt.

Jag tror icke, att man behöfver här gifva sig in på hvad herr statsrådet behagade nämna om bevärigen och flottans bemanning o. d., som jag icke tyckte egentligen hörde tillsammans med frågan om detta byggnadsanslag. Han nämnde, att bevärigen ej kunde under hela tiden öfvas på fartygen, och att det vore oegentligt. Men om vi bevilja penningar till fartyg, och icke anordningar vidtagas för att öfva bevärigen, så lär det i alla fall ej blifva något

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad
(Forts.)

mer utaf med beväringens öfning; den kommer att; befinna sig på samma punkt.

Jag skall sluta med att för kammaren framdraga ett litet belysande exempel på, huru pass noggrant förberedelserna till ett och annat af de förslag, som till Riksdagen framstälts, blifvit gjorda, för att på det sättet kunna litet närmare bedöma, huru vida sjöförvarsdepartementet gjort sig förtjent af det obegränsade förtroende, som af Riksdagen här begäres.

Såsom herrarne minnas, begärde Kongl. Maj:t förliden riksdag år 1892 ett anslag af ungefär 189,000 kronor till uppsättande af en artillericorps i Karlskrona. Denna kammare vägrade sitt bifall till detta anslag, men som vanligt drefs anslaget igenom med hjälp af Första Kammaren vid den gemensamma omröstningen. Nåväl, innan denna corps ännu har blifvit uppsatt, har man funnit, att dess organisation och alltsammans för öfrigt ej är lämpligt, hvarför man nu inkommit till riksdagen med förslag om att förändra hvad som så nyligen som förra Riksdagen beviljades. Jag undrar, om icke det exemplet kan vara tillräckligt, för att man skall kunna frukta, att för den händelse detta anslag beviljades, skulle från samma Kongl. Maj:t kort derefter några erkännanden kanske komma om, att äfven der vid lag misstag blifvit begångna.

På grund af hvad sålunda i korthet blifvit af mig anfördt, skall jag be att få yrka bifall till vår vid punkten fogade reservation.

Herr *Eriksson* i Mörviken instämde häruti.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Christerson: Jag kan icke neka, att jag blef angenämt öfverraskad af att i kammaren finna en sådan sakkännedom äfven i långt gående detaljer, som den föregående talaren ådagalagt. Jag skall emellertid ej sysselsätta mig med eller upptaga till vederläggning alla de uppgifter, som blifvit af honom lemnade. Jag skall allenast be att få rätta ett och annat uttalande.

I afseende på förhållandet mellan armén och flottan yttrade jag ingalunda, att ju mera man kostar på armén, dess mer skall man kosta på flottan, utan jag sade: ju mera kostnad och omvårdnad man nedlägger på armén, dess mer bör man bemöda sig att göra flottan sådan, att ändamålet med denna goda armé kan göra sig gällande. Det är en betydlig skilnad mellan dessa båda påståenden. Sedan må man bestämma, hvilka gränser man vill sätta med afseende på omkostnaderna för flottan. Jag förmodar, att det var en missuppfattning af den ärade talaren, ty jag yttrade ej — jag ber att få upprepa det — att ju mera man kostade på armén, dess mera skulle man äfven kosta på flottan.

Vissa anmärkningar framställdes äfven mot komitébetänkandet i alla dess detaljer. Dock kan jag ej instämma i de flesta af dessa påståenden. De röja ett noggrant studium af komitébetänkandet. Men jag kan lemna den upplysningen, att alla de förändringar, som äro vidtagna på den nya båten och hvarigenom den skiljer sig från de föregående, äro beroende på de nya förändringar, som i de stora

marinerna på grund af der vunnen erfarenhet blifvit gjorda. Hvad särskildt beträffar den i mitt tycke mycket beaktansvärda omständigheten — som också bidragit till det ökade priset för den nya båten — att besättningen, som förut stått blottad, utan skydd, för öppet däck, numera är skyddad med pansar — framtill visserligen icke mer än med den yttre pansarväggen, men bakom ryggen med ett tredubbelt pansar — så kan ju detta ej anses såsom annat än en god förbättring.

Jag tyckte mig ock finna något litet missnöje öfver att 15 cm-kanonerna blifvit ersatta med andra. Men för att kunna hålla sig inom rimliga gränser med hänsyn till kostnaderna, var det nödvändigt — då man ville bereda skydd åt folket och kanonerna — att dimensionerna blefvo sådana de blefvo; totalkostnaden skulle annars hafva vuxit enormt.

Teorien rörande tornens användning vill jag icke alls bestrida; jag vill blott nämna, att den ej öfverensstämmer med det som gäller inom marinerna.

Kanonernas höjd öfver vattnet, 4 meter, ansågs väl tillräcklig. Jag vill blott framhålla, att vid sjögång, då man skall använda kanonerna, detta ej är någon höjd att tala om, tvärt om, det är en stor vinst, hvarje fot man kan ställa dem högre. Besättningen på dessa båtar är skyddad medelst tornväggen, ty lavetten står temligen lågt och är dessutom betäckt af en kupol, som är ganska stark. Till följd af det ämne, hvaraf den är gjord, tål den också temligen svåra skott, innan den gifver sig.

Jag vill icke upptaga kammaren med redogörelse för dessa detaljer, utan endast fästa mig vid en omständighet, som kanske är svår att besvara på samma sätt, som den föregående talaren använde, eftersom jag icke anser mig hafva rättighet att begagna andra ord, än gående rent ut på sak.

Hvad avisobåtarna beträffar, tycker jag det varit behagligare för mig, om den upplysning, som jag nyss lemnade i detta hänseende, tagits för god. Jag sade nemligen sjelf alldeles motsatsen mot hvad här nyss uttalades såsom en förmodan. Då jag hade ordet förra gången, nämnde jag, att det var för Riksdagen mycket lätt att sjelf uppställa garantier så, som Riksdagen i detta afseende önskar. Såsom ett exempel i detta fall nämnde jag, att Riksdagen kunde bestämma, att det icke skulle få byggas tills vidare andra fartyg, än som finnas upptagna i bilagan 9 till sjöförsvarskomiténs betänkande. Men äfven på åtskilliga andra sätt kunde Riksdagen erhålla dylika garantier.

Hvad det angår att klandra monitorernas och kanonbåtarnes förändring, så vill jag icke ingå i det rent artilleristiska af denna fråga, ty det kan ju hända, att jag icke skulle blifva trodd. Jag har litet grand sysselsatt mig med dessa frågor, men jag kan icke förstå, att man kan vara försvarad med att låta en materiel förfalla allt mer och mer, då den visat sig oduglig i sitt närvarande skick, såsom fallet varit med monitorerna. En af monitorerna behöfver i år få nya ångpannor, och då man för detta ändamål måste rifva upp däckets, ville man på samma gång äfven passa på att förbättra fartyget i åt-

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*

(Forts.)

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

skilliga andra hänseenden. Större delen af den summa, som den föregående ärade talaren nämnde, åtgår för dess kanoner, hvilka äro de förra högst betydligt öfverlägsna. Alldeles samma förhållande kan man anföra med afseende å kanonbåtarna. De föra visserligen en grof kanon, men den gör icke båtarna på långt när så sjödugliga, som nu skulle blifva fallet. De nya båtarna få en betydligt förstärkt bestyckning och äro betydligt mer användbara i alla afseenden. Deras kanoner blifva mindre och lättare, hvarjemte de ega förmåga att genomskjuta tjockare jernpansar, än de gamla förmådde.

Jag nämnde förut ett par ord om beväringen och tycker fortfarande, att frågan om densamma har något sammanhang med frågan om anslag till fartygsmateriel, ty man behöfver ju fartyg för att på dem öfva beväringen, om man skall öfva någon större del af manskapet än artillericorpsen.

Jag vill icke vidare upptaga kammarens tid med allt detta, men tror mig vara berättigad att för kammaren angifva, att det icke är förenadt med någon särdeles stor fara att lita på de uppgifter och förslag i rent tekniskt-maritimt hänseende, som finnas upptagna i komitébetänkandet.

Herr Mankell: Till en början ber jag få anföra några sifferförhållanden, som torde förtjena att allvarligen begrundas.

Englands marinbudget uppgår för närvarande till långt öfver 200,000,000 kronor, Frankrikes till 140,000,000 kronor, Tysklands till 75,000,000 kronor, Sveriges till 8,500,000 kronor, hvilket belopp man nu vill höja med 1 million kronor, och Norges till 2,000,000 kronor — allt i runda tal och snarare för lågt än för högt angifvet. Förstnämnda fyra stormagter äro de enda, med hvilka vi kunna tänkas komma i krigisk beröring till sjös.

Hvad bevisa nu dessa siffror? För närvarande kunna de olika ländernas flottor utan misstag anses stå till hvarandra i samma förhållande som deras marinbudgeter. Förr var det annorlunda, då tillgång på sjömän, byggnadsmaterial och tågvirke m. m. d. kunde gifva en mindre nation företräde framför en större. Men nu är det blott penningen som talar.

Hvad betyda då dessa siffror? Jo, att Tysklands flotta är 7 gånger, Rysslands 10 gånger, Frankrikes 14 gånger samt Englands 20 gånger så stor som den förenade svensk-norska flottan. Hvilken måste följden häraf blifva, om vi med någon af dessa magter råkade i krig? Jo, att våra små och relativt svaga fartyg genast vid krigets början blifve instängda och blokerade i våra sjöfästningar, hamnar och innersta skärgårdar samt icke vidare under krigets lopp komme ut derifrån. Detta lika säkert, som Rysslands flotta blef det under österländska kriget 1853—55 och Tysklands år 1870. Detsamma blir resultatet, om vi försökte uppehålla vår neutralitet till sjös mot en sjömagt, som ville kränka densamma.

Vid sådant förhållande måste det göra ett nedslående intryck att finna vår nye sjöminister fortfarande hängifva sig åt de strategiska illusioner i afseende å vår flottas uppträdande, som man på senare tider ty värr städse varit van att höra från det hållet. Om han får

ett ordinarie nybyggnadsanslag af 2,000,000 kronor och med det samma inom viss tid får anskaffa 15 pansarfartyg, 50 minbåtar och 6 avisofartyg, åtager han sig, med anförande af sista sjöförsvarskomiténs yttrande, på sid. 10 i statsrådsprotokollet:

att vid ett anfall öfver sjön kunna, så väl utanför vår kust som i våra skärgårdar, göra kraftigt motstånd;

att, med utsigt att lyckas, uppträda till förhindrande af fiendens landstigningsförsök; samt

att i hvarje fall så försvåra och fördröja landstigningsföretaget, att härens mobilisering och uppmarsch kan väl medhinnas; hvartill ytterligare kommer

att hindra i vårt granskap opererande flottor från att kränka vår neutralitet eller blokeras vår kust.

Här är således alldeles påtagligt fråga om en *sjögående* flotta, med offensivt ändamål, samt materielens derefter lämpade beskaffenhet. Och att så är förhållandet framgår ytterligare genom anförandet af 1882 års sjöförsvarskomiténs mening om vår flottas rol (å sid. 12 i statsrådsprotokollet), der flottans uppgifter ytterligare blifvit utvidgade, nemligen med att bidraga till försvaret af Gotland och Öland, att operera vid vår öppna kust, att upprätthålla vår neutralitet samt att förhindra en blokad af våra hamnar.

Nu frågas, om ens den aflägsnaste rimlighet kan anses förefinnas, att vår lilla och svaga flotta skulle kunna fylla dessa uppgifter? Nog vet jag, att för våra sjöförsvärvänner siffrorna ej hafva samma valör som för hvarje annan människa. För dem är 10 icke mer än 5, och 5 icke mer än 1, utan snarare vår etta, då den representeras af svenska krigsfartyg, mer än både 5 och 10. De tyckas icke hafva någon föreställning om, att, i fall vi ock byggde 15 pansarfartyg af första klassen o. s. v., våra motståndare kunde bygga hundrafemtio af samma klass eller deremot svarande styrka af andra fartyg. De tyckas föreställa sig, att dessa motståndare skola blifva så häpna och förskräckta öfver våra sjörustningar, att de alldeles glömma bort att begagna sig af sin egen öfverlägsenhet, samt att vi slutligen i alla fall skola afgå med segern. Men för alla andra bör väl vara klart, att vår lilla flotta, äfven med de största ansträngningar att föröka densamma, blir instängd och blockerad i våra trängsta farvatten, och att vår materiel derefter bör lämpas samt sålunda icke utgöras af sjögående eller allt för dyrbara större fartyg.

Derjemte ber jag att i sammanhang härmed få erinra, huru jämförelsevis ringa valuta i afseende å försvarskraft, som erhålles genom de millioner, som nedläggas på sjöförsvaret i stället för på landförsvaret och isynnerhet på fästningsförsvaret, hvilket ännu saknar medel, fast andra delar af försvaret fått sådana. För de tre millioner kronor, som en ny pansarbåt kostar, hade man kunnat spärra inloppet till Göteborg, för hvad en annan kostar befästa Stockholm åt landsidan till skydd mot öfverrumpling, för hvad en tredje kostar anskaffa en replipunkt i Norrland och för den fjerde en dylik på Gotland. För hvad de fyra hittills ifrågasatta pansarbåtarna kosta hade vi således kunnat få vårt fästningsförsvaret temligen väl ordnad, hvilket dock för närvarande framstår som ett mycket aflägsat mål.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*

(Forts.)

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad
(Forts.)

Nu hemställer jag, äfven till dem som i krigskonsten äro mindre bevandrade, huru vida icke Sverige i försvarskraft genom nämnda fästningsanläggningar skulle fått oändligt mycket mera än genom dessa stackars fyra pansarbåtar, som föga eller intet kunna uträtta?

Herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet har nu ifrågasatt att fritt få disponera öfver ett fortlöpande ordinarie byggnadsanslag af två millioner kronor om året, med vilkor att inga större pansarfartyg byggas än sådana, som kosta tre millioner kronor, hvilka fartyg, såsom han sjelf nyss för en stund sedan mycket riktigt framhöll, likväl äro mycket större och dyrbarare än våra forna linieskepp. För min del tror jag, att Riksdagen handlade mycket oklokt, om den släppte ifrån sig dispositionsrätten öfver anslaget och pröfningsrätten öfver fartygens beskaffenhet. Erfarenheten talar i det hänseendet ett språk, som måste anses vara mycket varnande. Jag minnes ännu den tid på 1870-talet, då man fick bygga tio opansrade kanonbåtar för 500,000 kronor stycket, hvilka sedermera befunnos odugliga till stridsbruk. Detta under en tid, då alla andra länder öfvergingo till pansarfartygen, medan här på högsta ort den vurmen uppkommit, att man icke skulle bygga sådana fartyg. Andra exempel skulle kunna anföras i samma riktning. Men jag vill blott hålla mig till hvad äfven af den siste talaren blifvit berördt, nemligen till beskaffenheten af den fjerde pansarbåten, sådan den af den sista sjöförsvarskomitén blifvit föreslagen. Han har temligen i detalj granskat frågan. Jag vill blott tillägga, att hädanefter kommer det blott att bli en kanon af den gröfsta kalibern, som kan användas åt samma håll, under det förut två kanoner af gröfsta kaliber kunde begagnas åt samma håll. Detta vill med andra ord säga, att dubbelt så många pansarbåtar måste anskaffas för att åt samma sida kunna åstadkomma samma eldverkan. Icke kan just detta innebära en anledning till att lemna Kongl. Maj:ts fria händer att bygga hvilka krigsfartyg som helst utan Riksdagens hörande. Jag inser mycket väl orsaken, hvarför man vill sålunda ändra bestyckningen. Det är för att hafva den ena grofva kanonen till anfall och den andra till försvar, då man måste fly. Men dervid måste den omständigheten tagas i betraktande, att man icke kunnat öka hastigheten till mer än 15 knop, eller med $\frac{1}{10}$ knop; och dock finnas nu utomlands en mängd krigsfartyg, som göra 20—22 knop. Våra fartyg kunna således icke komma undan, utan skola uppbringas af de fiendtliga krigsfartygen.

För min del skulle jag mycket hellre, än att gifva pengar till dessa kanonbåtar, som hvarken äro det ena eller det andra, som äro för svaga för att passa till strid i öppna sjön, och som äro för stora att passa i vår trånga skärgård, vilja anslå 5 å 6 millioner till en stor stålpanarskryssare, då vi åtminstone hade den fördelen att få ett snabbgående fartyg, som verkligen kunde skydda vår handel på aflägsna farvatten, hvilket icke är möjligt för pansarbåtar.

Med den sjövind, som nu blåser, lär det väl dock tjena föga till att söka hindra ansläendet af medel till byggandet af det krigsfartyg, som nu är i fråga. Men hvad som icke behöfver vara en nödvändig följd deraf är, att man beviljar *anslag*, hvilka ytterligare tynga de skattdragande, som redan börja blifva öfverausträngda af anslagen

till landtförsvaret, utan i stället söker skaffa pengar på annat sätt. Och jag tror, att inom sjöförvarsdepartementet *besparingar* kunna åstadkommas, som göra detta möjligt. Om öfver hufvud några besparingar vid den förestående statsregleringen skola kunna göras — besparingar som jag anser oundgängligen nödvändiga för att afvärja den statsbrist, som uppkommit redan under innevarande år och hvilken med all sannolikhet kommer att visa sig äfven under nästa år — måste de göras på den femte hufvudtiteln. Jag tror äfven, att sådana besparingar mycket väl på densamma kunna ske, utan att man därför minskar flottans, om jag så får uttrycka mig, effektivitet.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

Med anledning häraf ber jag till en början få erinra om det beslut, som Andra Kammarerna nyligen fattat, nemligen angående sammansläende af landt- och sjöförvarsdepartementen, hvilken åtgärd jag anser skulle vara i hög grad lämplig, icke blott för besparingens skull, utan äfven för den enhet i försvarsåtgärderna, som derigenom kunde vinnas, och icke minst därför, att sannolikt blott sådana krigsfartyg då skulle anskaffas, hvilka ur synpunkten af att kunna hjälpa och understödja landtförsvaret, som dock alltid måste vara hufvudsaken, vore de nyttigaste och lämpligaste.

En icke oväsentlig besparing skulle äfven kunna åstadkommas genom att minska den allt för talrika personal, som förefinnes för vår lilla flotta, särskildt med afseende på befälspersonalen och i synnerhet med afseende på det högsta befälet. Vi hafva alldeles för många amiraler, kommandörer och andra högre officerare samt skulle mycket väl kunna i afseende på deras antal göra högst väsentliga indragningar, utan att flottans ledning derigenom på minsta sätt blefve lidande.

En besparing, som på senare tider å många håll blifvit påpekad, vore dessutom i afseende på de dyra och stora flottstationerna, hvilka nödvändiggöra en förvaltningspersonal, som egentligen synes vara till för att skaffa löner åt en mängd folk och att öka det tidsödande skrifveriet. Enligt min mening borde dessa stationer väsentligen kunna minskas, hvarigenom äfven kostnaderna för deras underhåll skulle inskränkas. Med afseende härpå vill jag erinra om ett par motioner, som blifvit väckta vid innevarande riksdag, och väl äro värda beaktande, nemligen af herrar Svensson från Karlskrona och Nils Persson i Vadensjö. I den förra föreslås, såsom herrarna hafva sig bekant, att flottans stationer skola minskas till *en*, nemligen den i Karlskrona, och att af stationen i Stockholm blott skall bibehållas galärvarfvet på Djurgården som reparationsverkstad. I den andra motionen föreslås likaledes, att blott en station skall förefinnas, och att, om den station som finnes i Stockholm skall bibehållas, densamma då skall flyttas till Vaxholm—Oskar-Fredriksborg. Det är samma förslag, jag för 23 år sedan tog mig friheten att väcka. Jag anser ett sådant förslag ganska lämpligt, dels emedan flottans afdelningar böra vara förlagda inom befästa orter, och Stockholm tills vidare åtminstone är öppet, samt dels emedan den afdelning af flottan, som skall operera i Stockholms skärgård, bör vara förlagd i den fästning, på hvilken den skall stödja sig.

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)

Nu vill jag visserligen icke obetingadt skänka mitt bifall åt någondera af dessa motioner. Jag anser nemligen, att båda stationerna böra bibehållas, men väsentligen förminsas. Helst skulle jag se, om stationen i Stockholm flyttades till Vaxholm och erhöle mindre dimensioner, samt om stationen i Karlskrona väsentligen inskränktes. Detta så mycket hellre, som jag tror mig förutse, att fråga i en snar framtid kommer att uppstå om anläggande af ytterligare en station, nemligen vid nya varfvet nära Göteborg. Skola vi en gång få inloppet till Göteborg spärradt, är det gifvet, att man äfven dit måste förlägga krigsfartyg; och då blir det helt naturligt, att flottan återtager den station, den en gång lemnat ifrån sig åt fångvårdsstyrelsen, och att dessa krigsfartyg derstädes förläggas.

Men hvad som är det väsentliga och gemensamma för båda motionerna, är deras förslag, att flottans nuvarande tomter på Kastellholmen och Skeppsholmen skola försäljas till bebyggande, hvarigenom betydliga summor skulle kunna anskaffas, icke blott till bekostande af stationernas möjliga förändring, utan äfven till flottans förseende med lämpliga krigsfartyg. Jag vet visserligen, att statsutskottet i en senare punkt afstyrkt att afseende skulle fästas vid motionerna, men blott på det skäl, att de gjorda försöken med gardestomternas försäljning slagit mindre väl ut och icke visat sig så fördelaktiga som man hade väntat. Detta vill jag icke bestrida, ehuru det torde ha varit beroende på tillfälliga omständigheter, som kunna ändras. Men hvad som är säkert är, att de högsta priser, som betalas för några tomter i Stockholm, skulle erläggas för tomterna å Kastellholmen och Skeppsholmen, samt att statsverket på deras försäljning förmodligen skulle göra en betydlig vinst.

Det är på detta sätt jag hade tänkt mig, att man utan de skattdragandes betungande skulle under många år finna tillräckliga medel till nya krigsfartygs byggande. Och jag tager mig därför friheten att lägga kammaren denna sak på hjertat. Äfven om man icke skulle finna skäl att för närvarande bifalla motionerna, torde de likvisst i framtiden böra hafvas i godt minne.

Af hvad jag sålunda haft äran yttra borde egentligen framgå, att jag yrkade afslag på byggandet af den här föreslagna fjerde pansarbåten, såsom i sig själf olämplig och enligt min åsigt alldeles för dyrbar för våra tillgångar. Men då ett sådant yrkande för tillfället sannolikt icke skulle vinna understöd, då jag icke vill splittra de yrkanden, som hittills blifvit gjorda, och då genom den reservation, som är i denna punkt afgifven af åtskilliga af Andra Kammarens ledamöter, en besparing af en million kronor för detta år kan göras, samt då genom antagandet af samma reservation, Riksdagen fortfarande skulle förbehålla sig dispositions- och pröfningsrätten öfver nybyggnadsanslagen till flottan, skall jag be att få yrka bifall till nämnda reservation.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Christerson: Jag vill endast lemna några upplysningar så väl med afseende på den siste talarens uppgifter som ock med anledning af en anmärkning af herr Jonsson i Hof rörande användningen af tornkanonerna.

Skälet, hvarför man tagit två torn i stället för ett, är icke, att man nödvändigt vill hafva en kanon akteröfver, utan hufvudskälet är att det är enda sättet att undvika en mycket stor olägenhet, som man i andra länders mariner befunnit nödvändigt att rätta, nemligen att hafva två kanoner i samma torn. Det kan lätt hända, att genom en projektil, som tränger in i själfva skarfvén, tornet blir fastläst, och då blifva båda kanonerna oanvändbara, om tornet ej längre kan vridas. Det är mycket riktigt, att icke båda kunna skjuta för öfver, men å andra sidan, om man antager att man har en fiende bakom sig, kunde man med de gamla båtarne aldrig skjuta akteröfver. Deremot är det mycket lätt att använda båda kanonerna rätt för öfver i hvilken rigtning som helst genom en vridning af fartyget. Jag tror därför, att olägenheterna icke äro så stora som de mähända förefalla vid ett hastigare betraktande, ehuru — det är ju alldeles gifvet — man icke kan skjuta på det mål, på hvilket fartyget stäfvar, samtidigt med båda kanonerna. Detta om anledningen till de två tornen.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

Vidare äro tornkanonerna fasta, men deras mynningar kunna vridas öfver tornens kant, så att de kunna skjuta fritt. Och en sådan kanon kan aldrig blifva skadad, så länge dess torn är helt. En kupol skyddar kanonen.

De nya lavetterna hafva en betydlig fördel framför de på våra pansarbåtar hittills använda. På de senare kan en kanon icke rigtas annat än med temligen kompliceradt maskineri med hydraulik, då deremot meningen är, att man på det nya lavettaget skall kunna rigta kanonen äfven för hand, hvilket låter sig lättare göra, då man har blott en kanon på vändskifvan.

Hvad så de besparingar angår, som den siste talaren ordad om, ber jag att få nämna, att de besparingar, som kunna göras, är det verkligen meningen att göra. Men jag tror icke att de besparingar, som på det antydda sättet kunna åstadkommas, skola lemna så stort resultat, som man väntar sig i allmänhet. Särskildt har man ingen utsigt att kunna derigenom åstadkomma en summa, med hvilken man skulle kunna effektuera byggnadsarbetet. Man har nu äfven haft under behandling frågan om förminskadt och förenkladt skrifveri och förminskade stationer. Dessutom har det varit under öfverläggning, om man ej skulle helt och hållet förändra Stockholms station, så att den skulle blifva en depôt. Detta visar, att man ej förbisett denna fråga. Men jag ville nu hafva sagdt endast det, att, äfven med de förändringar, som äro möjliga att göra, kan det ej åstadkommas något stort resultat.

Herr Collander: Herr talman! I motsats till den ärade talaren på stockholmsbanken är jag lifligt öfvertygad om, att ett godt och för våra säregna förhållanden lämpadt och afpassadt sjöförsvär är den viktigaste länken i vårt försvarsväsen, detta icke allenast då det gäller att upprätthålla vår neutralitet, hvilket jag tror skulle blifva ganska svårt, att ej säga omöjligt, ensamt med försvaret till lands, utan lika mycket för det fall att vår sjelfständighet, vår frihet blir hotad på ett mera trängande sätt. Ty den graf, som omgifver oss

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)

till största delen af våra gränser, den böra vi väl tillgodogöra oss genom ett försvar, som i forna tider äfven visat sig vara kraftigt till värnande af landets sjelfständighet. Det är också tydligt, att det sjöförsvar, som vi för närvarande ega, är otillräckligt, otillfredsställande. Svårigheten är, att nutidens sjöförsvar är så ofantligt dyrt. Det är denna tunga börda, som är svår för en liten och, jemförd med andra, fattig nation. Men jag tror, att vi få vara beredda att underkasta oss denna tunga börda och vi kanske få göra det så, att under den närmaste tiden vi få taga några steg raskare, än hvad man annars varit van att göra.

Oaktadt allt detta kan jag dock icke biträda Kongl. Maj:ts förslag, i hvad det afser ett fast nybyggnadsanslag till flottan, huru mycket det än blifvit från Kongl. Maj:ts sida och af den komité, som yttrat sig angående sjökrigsmaterielen, framhållet, att detta skulle vara ett livsvilkor. Flera omständigheter synas mig tala för min asigt. Kongl. Maj:t har begärt ett fast anslag af 2,000,000 krouor, men har mycket tydligt låtit förstå, att detta icke kan skaffa oss tillräckligt hastig hjälp här vid lag, utan att man allt blir hänvisad att komma in med begäran om anslag på extra stat för samma ändamål. Sjökrigsmaterielskomitén har ock påvisat, att vi böra under de närmaste tre åren anskaffa åtskilliga båtar till en kostnad af cirka 13 millioner kronor för att kunna någorlunda snart komma till ett betryggande sjöförsvar, och då förslår icke detta fasta anslag långt. Det är dessutom af vigt, att Riksdagen får besluta för hvarje gång, huru långt den vill gå. Det fins ju möjlighet, att man skulle kunna gå raskare, om man ville bestämma sig för byggande af ett visst antal fartyg, som man kunde ena sig om vara ett minimum för ett någorlunda tryggande, hjälpligt försvar, och upplånade de därför erforderliga medlen att återbetalas på en jemförelsevis kort tid af fem högst tio år. Detta är ju gifvetvis ett sätt. Som vi sett, i andra länder har man anslagit ett visst större belopp till flottan för byggande af ett visst antal fartyg; men med att använda denna metod till det omfång Kongl. Maj:t nu ifrågasatt, med ett fast anslag på 2,000,000, kommer man icke långt. Det skulle ju efter komiténs förslag dröja länge, innan flottan vore fulltalig.

Det är framhållet, att en af fördelarne med ett fast anslag skulle vara, att man kunde bygga billigare. Ja, det är naturligt, att man kan bygga billigare, om man kan beställa *flera* fartyg vid en tidpunkt, då all materiel är *billigare*. Då kan en verkstad åtaga sig byggandet till lägre pris, emedan man har tillfälle att köpa in materielen billigt. Men skall *ett* fartyg byggas om året, är en verkstad åter rädd att göra upp kontrakt för flera år. Man vågar det ej för risken af förändrade konjukturer, som kunna inträffa. Att staten skulle bygga vid eget varf, det vore, tror jag, den sämsta hushållning. Då bygga bestämdt de enskilda verkstäderna både bättre och billigare. Jag talar nu icke om de mindre fartygen. Möjligtvis skulle ett och annat sådant kunna byggas på flottans eget varf. Men hvad de större fartygen betäffar, blir det säkert förmånligare att anlita de enskilda verkstäderna. Då kommer ju byggandet också i viss mån industrien mera till godo.

Ett särskildt skäl för att icke gå in på Kongl. Maj:ts förslag är, att de fasta anslagen medföra den olägenheten, att då ett sådant anslag en gång är lemnadt, är det ganska svårt att taga det tillbaka. Det är en öppen fråga, om Riksdagen har rätt att minska eller borttaga dessa anslag. Jag för min del tviflar icke på, att Riksdagen eger denna rätt, men det har dock varit en konstitutionel tvistefråga, som man bör akta sig att komma in på igen.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

Nu hade det varit önskligt, om man i år kunnat gifva ett något högre extra anslag, än hvad reservanterna ifrågasatt. Men det föreligger icke någon motion i fråga om detta, och således, då statsutskottet ej heller har motionsrätt, är man inskränkt till det lägre belopp reservanterna påyrka, om man vill lemna anslag på extra stat. Vi hafva ett särskildt skäl också att icke detta är gå för djupt. Det har påvisats förut, att de stora utgifter, som urtima riksdagen iklädt landet för försvarsväsendet, för hvart år, som kommer, kräfva allt högre anslag, i mån som afskrifningen ökas och äfven de direkta kostnaderna för försvaret. Huru dessa stora utgifter skola kunna täckas för framtiden, är ännu en olöst gåta på sitt vis. Vi sakna ännu de utredningar, som äro nödvändiga, om huru man skall få skatteköllorna att flöda tillräckligt för att täcka dessa utgifter. För min del tviflar jag icke på, att icke landet skulle såsom helt sedt förmå bära ett ökadat bidrag till sjöförsvaret. Men en helt annan sak än detta, att man kan säga, att landet förmår bära ett sådant bidrag, då man ser landet såsom ett helt, är att få denna skattebörd fördelad på rättvist sätt. Här föreligger på kammarens bord till afgörande ett betänkande från bevillningsutskottet, hvori föreslås en hemställan till Kongl. Maj:t, att vid en omarbetning af bevillningsförordningen man må taga hänsyn till en del nya synpunkter, som måste komma i betraktande, då man skall med ökade direkta skatter täcka de ökade utgifterna. Det beror på, huru Riksdagen kommer att slutligen behandla denna sak, och om Kongl. Maj:t, vid den förestående utredningen kommer att fästa afseende dervid. Derved är det icke skäl att gå för djupt med anslagen för ögonblicket. Och som sagdt äro vi nu bundna vid det i motionen angifna lägre beloppet, om de vilja lemna anslag till fartygsbyggnad på extra stat, ehuru det naturligtvis hade varit godt att hafva haft fria händer.

Reservationen afser byggande af en pansarbåt utaf Sveas cert. Här har framhållits beträffande den modifierade typ, som komitén för sjökrigsmaterielens förbättrande framhållit såsom en bättre och ändamålsenligare, att det skulle hafva varit godt, om vi haft fria händer att välja denna. För mig, ehuru jag på intet vis är fackman, synes det likväl, att de skäl, som i komiténs utlåtande anförts, visa, att den modifierade typen är en förbättring. Jag skulle därför gerna sett, att man haft fria händer. Men det är ju en god typ äfven Sveas cert, så att det är nu icke på minsta vis bortkastade penningar, att man är inskränkt till att bevilja till en pansarbåt af sistnämde cert. Dessutom föreställer jag mig, att, fastän man för ögonblicket är hindrad att göra yrkande derom, detta anslag icke hindrar, att, i fall reservanternas yrkande blir Riksdagens beslut, Kongl. Maj:t

Angående kan vid 1894 års riksdag göra hemställan om ändring så till vida, anslag till att det finge byggas efter den nya typen, om den fortfarande då flottans ny- ansåges ändamålsenligare än Sveas. byggnad.

(Forts.)

Jag åhörde på förmiddagen i medkammaren diskussionen i denna fråga, och då yttrades från bohuslänsbanken der några ord, emot hvilka jag skulle vilja göra en gensaga. Talaren i fråga anförde såsom ett exempel på, att det icke är lämpligt, att Riksdagen får besluta om, hviken fartygstyp som skall byggas, den båt, som beslöts för några år sedan, Svensksund, och hvilken nu varit använd vid vestra kusten under vintern för att skydda och biträda fisket och handeln der. Denna typ har icke Riksdagen på något sätt bestämt, utan Kongl. Maj:t hade föreslagit den och Riksdagen antog den. Men att denna båt varit till ett stort gagn, det är icke tvifvel underkastadt. Den har, enligt min åsigt, varit till gagn icke minst derigenom, att flottans manskap ombord å den fått en god och passande öfning, emot hvad det får af att gå på de längre expeditionerna, af hvilka vårt sjöförsvär numera icke kan hafva något väsentligt gagn. Att lära att sköta sig här i skärgårdarne under de svåra förhållanden, som der under den oblida årstiden kuuna förekomma, och göra sig väl förtrogna med dessa farvatten, anser jag vara vår flottas förnämsta uppgift under närvarande förhållanden.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Såsom jag nämnde, skulle jag önska, att man kunde lemna något större bidrag på extra stat för år 1894 intill 2,000,000 och större frihet vid val af fartygs-cert, men jag har nu icke annat yrkande att göra än om bifall till reservanternas förslag.

Herr vice talmannen Danielson: Jag ser att kammaren är trött vid denna öfverläggning, och jag får säga, att jag skulle icke nu begärt ordet, om jag icke tillhört den afdelning af statsutskottet, som behandlat denna fråga. De herrar af kammaren, som någon längre tid varit kamrater med mig här, torde veta, att jag ofta uttalat mig för, att vi borde något se till vår flotta. Denna åsigt har jag fortfarande. Men det förefaller mig, som om i år förelägo särskilda skäl, på grund hvaraf vi icke kunna bifalla, hvad Kongl. Maj:t i detta hänseende föreslagit. Jag är annars öfvertygad, att vårt lands läge och våra hamnars beskaffenhet jemte en mängd andra förhållanden göra vårt försvar så väsentligen beroende på att vi hafva flottan i ordning, att vi icke kunna lemna denna angelägenhet opåaktad.

Jag vill erinra om en sak, som jag minnes från den tid, då jag tillhörde 1882 års stora sjöförsvårskomité. En talare på stockholmsbanken åberopade nyss de stora summor, andra länder uppoffra på sin marin, och framhöll, huru betydligt lägre siffror våra utgifter härtill visade, och att vi således icke kunde mäta oss med de stora magterna. Det kan nog vara riktigt. Men jag tror icke att England, som är den största sjömagten, kommer att anfälla oss med armécorpser, ej heller är det antagligt, att Frankrike gör det. Således är det egentligen de stora grannarna vid Östersjön, som vi hafva att frukta för. Jag erinrar mig, jag återkommer nu härtill, från nämnda

tid ett yttrande från medlemmar af komitén, framstående fackmän och militära personer, som jag högt värderade, och af hvilka en och annan redan gått ur tiden. Dessa personer yttrade sammanstämmande, att om vi öfver Östersjön anfölls af våra grannar och försök gjordes att landsätta en armécorps på 30,000 å 35,000 man, så skulle, för att öfverföra dessa, behöfvas så många fartyg af den storlek en ångare, som jag vill minnas hette Allegro och hvilken var ett af de störste fartyg i handelsflottan, som då angjorde Stockholm, hade, så många fartyg af denna storlek erfordrades för att öfverföra denna armécorps till våra kuster, att flottan skulle, om den ginge på fyra linier, hålla fyra mil i längd, och det skulle, ändock icke vara mer än en kabellängd mellan hvarje fartyg. Och denna flotta skulle dessutom icke kunna gå med större fart än fyra knop. Dessa personer förmenade vidare, att om vi hade tre pansarbåtar af Sveas cert, vi med dem skulle kunna tillstålla sådan oreda i den fientliga flottan, att den skulle väsentligen uppehållas, och landsättningen af trupper på våra kuster sannolikt afböjas. Vi skulle åtminstone hindra anfallet så länge, att vi hunne ordna vår armé för att mottaga det. Vi skulle erhålla rådrum härtill, och dermed skulle vår flotta hafva gjort sin tjänst. Jag hemställer, om icke den tanken är beaktansvärd. Mig förefaller det, att, om vi på sådant sätt kunde afböja ett anfall, det vore en stor sak. Hafva vi deremot icke vår flotta så ordnad, och en fientlig flotta närmar sig våra kuster och hotar att landsätta trupper t. ex. i Skåne, så är det klart, att vi skynda att möta med vår armé på den punkt, som synes hotad. Men just som vi der vänta landsstigning, ångar kanske den fientliga flottan upp och går exempelvis till närheten af Stockholm och landsätter der trupperna. Då är det klart, att vi icke hinna att med våra trupper möta der, hvilket måste vålla ofantlig skada för vårt land. Vi böra således göra hvad vi kunna för att hålla vår flotta i stand. Men på samma gång, jag säger detta, vill jag äfven framhålla såsom min åsigt, att vi härvid icke böra gå längre, än att vi hafva den allmänna meningen med oss. Och jag tror icke, att det är lämpligt att uppföra ett sådant ordinarie anslag under femte hufvudtiteln, som det nu begärda. Vi måste böja oss för de ekonomiska skälen och se tiden an. Jag tror äfven, att det är nyttigt, ur ekonomisk synpunkt sedt, att icke gå för hastigt till väga, enär fartygsmaterielen för hvarje år som går utvecklar sig. Vi böra göra oss till godo de erfarenheter, som ärligen vinnas i detta afseende med hänsyn till maskiner och dylikt.

Det torde icke för herrarne vara okänt, att när det var fråga om att bygga en båt af Sveas cert, många af oss voro lika misstrogn deremot, som nu att gå öfver till något annat. Men vi hafva nu vunnit den öfvertygelsen, att denna cert är lämplig för våra förhållanden. Den förenar alla de stridsvapen, som äro lämpliga på sjön, och dess pris är jämförelsevis billigt. Vi kunna icke hafva så dyra pansarfartyg som de stora marinerna, der fartygen kosta tio å tolf millioner. Men våra båtar af Sveas cert äro i alla fall stridbara och kunna upptaga striden med andra länders fartyg. På dessa grunder önskar jag, att vi fortfarande bygga fartyg af denna typ och att vi

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*
(Forts.)

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*
(Forts)

göra allt för att uppehålla vårt sjöförsvär och tidsenligt utveckla det i öfverensstämmelse med ingenjörsvetenskapernas framsteg.

Nu har man sagt, att man borde bygga många fartyg på en gång, sälja Kastell- och Skeppsholmarne, så att man kunde få tillsammans tjugu å trettio millioner och därför bygga en tio sådana fartyg som Svea eller af den nya cert, komitén tänkt sig. Men hvad skulle då hända? Jo, att om tjugu år voro de alla för gamla och dugde till ingenting. Det är, såsom statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet sade, tidens tand, som åstadkommer detta, och jag har hört andra fackmän säga, att ett fartygs duglighet kan endast beräknas till omkring 20 år. Således är denna utväg icke förorda. Men om vi bygga år för år och söka följa med och begagna oss af andra marinens erfarenheter, kunna vi hoppas, att vår flotta blir något så när tidsenlig. Det är från denna synpunkt sedt, som jag tror, att det icke är skäl att afbryta byggandet af båtar af Sveas cert, och som jag kommer att yrka bifall till reservanternas förslag. Det är icke värdt att säga allt eller intet, ty då kan det hända, att man får intet, hvilket jag skulle anse vara olyckligt, då jag önskar, att vi skola göra hvad vi kunna för vår flotta. Om man således yrkar rent bifall till Kongl. Maj:ts förslag, kan det hända, att vid gemensam votering hela anslaget faller, och då hafva vi intet. Jag tror fördenskull, att det är bättre att taga något visst än att riskera allt.

En annan sak skall jag vidare be att få framhålla, och det är, att jag anser det vara klokt att full samstämmighet råder mellan Kongl. Maj:t och Riksdagen, vid bestämmande både af anslagens storlek och huru de skola användas. Samarbete på detta område är af betydligt värde. Om den olyckan skulle inträffa, att våra fartyg icke gjorde den tjänst, vi hoppades, och Riksdagen icke varit med om att godkänna den af Kongl. Maj:t antagna fartygstypen, skulle både från allmänheten och Riksdagen göras den anmärkning, att hade Riksdagen fått hafva ett ord med i laget, så hade icke olyckan skett. Jag tycker därför, att Kongl. Maj:t å sin sida skulle önska att hafva Riksdagens ord i frågan. Jag tror att detta ömsesidiga samarbete mellan Kongl. Maj:t och Riksdagen bör finnas, så att i farans stund det icke må heta, att, hade vi fått vara med, hade det icke gått så, och den ene skylla på den andre.

Huru man skall besluta följande år, är ju ej godt att säga, men, såsom jag förut sagt, tror jag, att för detta året skulle det blifva svårt att gå öfver hvad reservanterna föreslagit, i synnerhet som här nu föreligger förslag, att man skall åtaga sig särskild bevillning. Hvar och en kan då förstå, att ytterligare utgifter icke kunna komma den stora skattedragande allmänheten så väl till pass. Då vi ännu icke hafva medel till allt, som för landförsvarets ordnande beslöts vid urtima riksdagen förra året, bjuder vanlig varsamhet att icke fastslå så stort belopp, som nu är i fråga och hvilket kunde antingen bryta oss eller också kännas mycket betungande. Alla dessa omständigheter göra, att vi i detta fall böra gå varsamt och försigtigt till väga.

Jag skall ej längre upptaga kammarens tid. Jag har endast velat angifva min mening och motiven för att jag biträder reservanternas förslag. Jag behöfver icke ingå i några detaljar om nya principer vid fartygs byggande. Det är saker, som jag icke tilltror mig att bedöma, men vi hafva hört af fackmän, och det är ju äfven pröfvadt, att Svea-typen har alla förmåner och är fullt stridsduglig, hvadan det icke är skäl att bevilja anslaget till något nytt.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

Jag har nu framhållit skälen, hvarför vi icke kunna gå utöfver det belopp, motionären och reservanternas föreslagit, och får på grund af dessa skäl yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag.

Med herr vice talmannen förenade sig herrar *Petersson* i Hamra, *Kumlin*, *Andersson* i Skeenda, *Svensson* i Rydaholm, *Bülow*, *Nilsson* i Vrångebol och *Lersson* i Heljebol.

Härefter anförde:

Hans excellens herr statsministern Boström: Herr talman! Jag skall anhålla att få säga några ord till förmån för den kongl. propositionen.

Det vill synas mig, som om den ärade talaren på stockholmsbänken i icke ringa mån missuppfattat den uppgift, flottan skall hafva. Han nämnde, hvilka anslagsbelopp andra mariner hafva och det relativt ringa belopp, som vi hafva tillfälle att lemna vår flotta, och ansåg, att då i allmänhet en flottas styrka kunde mätas efter de anslag, den erhöle, det fans ringa utsigt för vår att bestå i någon strid.

Jag föreställer mig, att vi icke få tänka oss, att vi någonsin kunna komma att upptaga en direkt strid till sjös med någon af dessa stora sjömagter, men den tid kan komma, och vi hafva förut sett att så inträffat, att strider blifvit utkämpade på de oss närliggande hafven. Då gäller det att försvara vår neutralitet, då gäller det att hafva en så pass stark flotta, att den ena krigförande magten önskar att icke få vår styrka öfver på motsidan: det är en nödvändig betingelse för vår neutralitet. Det är därför jag tror, att detta är ett af de enklaste och billigaste sätt vi kunna välja, när vi på detta sätt försöka försvara vår neutralitet. Ty det är icke nog att blott säga att vi vilja vara neutrala, om vi icke tillika kunna gifva dessa ord tillbörlig effekt; då sätter sig den ena magten i besittning af hvad den önskar, och när så kriget slutar, kan det hända att för oss återstår en räakenskapens dag. Detta är, tror jag, det syftsmål vi hafva att närmast vinna med vår flotta. Men man har sagt, att vi icke kunna för närvarande: det kostar för mycket. Jag vågar då fråga, huru vida vi verkligen äro så betryckta af skatter, att vi icke kunna bära denna börda. Vi böra väl kunna det, så mycket hellre, som, om ej största delen, så dock en stor del af de nya skatterna drabba oss, icke för några nya utgifter, utan såsom ersättning för minskade skattebördor på andra håll.

Nu har man alltid, då det varit fråga om landförsvaret, framhållit, att det icke vore rätt att låta det unga manskapet gå ut i striden öfivadt och med dåliga vapen. Samma sak är det nu, som är föremål för kammarens bepröfvande, det är icke rätt att låta våra unga sjömän gå ut i strid på fartyg, som icke äro motståndarens vuxna. Utan tillräckligt skydd för sig sjelfva och utan erforderliga anfallsvapen, kunna de endast offra sina lif, men ej bereda landet den nytta, de eljest kunnat göra.

Jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Stjernspetz: Herr talman, mine herrar! Af helsoskäl hade jag verkligen tänkt att icke uppträda i afton, men med anledning af en talares på stockholmsbänken yttrande, vill jag bemöta några af hans påståenden.

Det är icke så, att de olika ländernas budgeter angifva deras inbördes styrka i afseende å sjöförsvaret. Det är härvid så många andra faktorer, som verka, att denna fråga ingalunda är endast en penningfråga. Jag vill i det fallet framhålla förhållandena i Ryssland, som offrat så mycket penningar på ordnandet af sitt sjöförsvaret, men det oaktadt ännu ej kunnat åstadkomma något framstående i detta afseende. Till och med i vårt eget senaste sjökrig med ryssarne, under Gustaf III, kunde vi den ena dagen segra öfver dem och de den andra öfver oss, och slutligen öfverunno vi deras flotta.

Dessutom äro dessa anslag till stormagternas sjövapen icke så mycket afsedda för dessa länders försvar, som icke mera för att sätta dem i tillfälle att på främmande, aflägsna haf representera deras magt och bevaka deras intressen. Deras stora pansarfartyg, så dyrbara att framställa, äro alldeles olämpliga här i Östersjön; våra farvatten, våra skärgårdar, våra grunda hamnar tillåta icke sådana kolosser att operera. När därför herr Mankell nämnde, att dessa fartyg äro så stora, att vi icke kunna med hopp om framgång möta dem, så har han deruti fullkomligt orätt; ty dessa stora pansarbåtar våga icke ens närma sig de svenska skären eller de svenska grunda hamnarne. De måste hålla sig långt ute på sjön och kunna icke närma sig kusten. Göra de detta, så blifva de lätt utsatta för anfall af våra minbåtar i förening med våra pansarbåtar, hvilka mycket väl kunna anfalla dem under sådana omständigheter. Skulle penningfrågan vara den ensamt afgörande, vore det ännu mera tröstlöst för oss att bygga vårt försvar på landförsvarets utveckling, enär de af herr Mankell nämnda länderna offra 5 å 6 gånger *större* penningssummor på sitt landförsvar än på sitt sjöförsvaret.

Jag vill äfven framdraga några få exempel från krigshistorien, hvilka åskådliggöra, huru en flotta utöfvar inflytande på krigsföretagen. Vi känna alla Napoleon I, det stora krigarsnillet. Han besegrade alla Europas folk och tvang dem att lyda sin vilja och sin politik — utom det engelska folket. Det enda land, som han icke kunde betvinga, var England. England förde emot honom ett det mest hårdnackade krig. Från den franska revolutionen ända till Napoleons fall förde England ständigt krig emot Frankrike. Öfver allt, der fransmännen uppträdde, funno de engelska penningar och

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)

engelska soldater emot sig. Då sökte detta stora krigarsnille efter utomordentliga medel för att besegra denna svåra fiende. Franska republiken hade ett par gånger tänkt på att göra en landstigning i sjelfva England, i den tanke att, om blott fransmännen komme öfver till England, skulle deras segerrika och krigsvana trupper snart tillintetgöra Englands svaga landtarmé. Slutligen, då äfven Napoleon omfattat denna tanke — det var år 1798 eller något år deromkring — hade han i hemlighet förberedt en landstigning i England. Han hade på olika platser i Frankrike samlat alla därför behöfliga fartyg och trupper och sålunda förberedt allt för en hastig öfverföring och landstigning af trupper och lyckats göra detta så hemligt, att hvarken England eller någon annan magt hade någon aning derom. Det var då hans afsigt att på våren 1798 gå öfver till England och således der krossa sin motståndare, öfvertygad som han var, att England skulle blifva ett lätt byte för hans krigsvana soldater. Men, mine herrar, när våren kom och Napoleon, som sjelf rest till Boulogne och med sin kikare kunde öfverskåda det smala vatten, som skiljer England från Frankrike, skulle utfärda de sista befallningarna för embarkering och landstigningens utförande, i sista stund öfvergaf han hela företaget, och hvarför? Icke därför att det fans någon engelsk flotta i kanalen, utan därför att vid en sådan öfvergång kunde möjligen dels en engelsk flotta komma och anfälla transportfartygen, dels äfven, om de än lyckligt kommit öfver till England, så skulle den engelska flottan kunnat afskära förbindelsen med Frankrike. Han öfvergaf hela planen af dessa skäl, och då hade Frankrike sjelf ändå ingen liten flotta, utan en ganska duglig sådan, som vid flera tillfällen kämpat med framgång mot engelsmännen.

Vi vilja fortfarande följa Napoleons planer. I stället för att gå öfver det smala vattnet till England, som han sålunda icke vågade, beslöt han att genom Asien tränga fram till Indien och söka besegra England der. Han öfvergick därför till Egypten för att derifrån, med Egypten som operationsbas, tränga fram mot Indien och der tillintetgöra Englands magt. Men, mine herrar, huru gick det, när han kom till Egypten? Jo, han slog väl egypterna grundligt i alla drabbningar. Men några få veckor derefter ankom den engelska flottan till egyptiska farvattnen och lade sig utanför Alexandria samt slog der i grund den franska flottan. Derigenom afskars Napoleon från hemlandet och var för sina tillgångar inskränkt till Egypten. Han hade till en del beräknat detta och i alla bataljer slog han egypterna, som voro mycket fega. Men, mine herrar, det aflopp dock så, att inom några få månader var den franska armén af sjukdom och umbäranden, oaktadt den befann sig i detta rika land, i det förfärligaste tillstånd. Slutligen insåg Napoleon, att detta företag skulle misslyckas. Han *rymmer* då från sin armé i Egypten tillbaka till Frankrike, lemnande befälet åt en af sina utmärkte generaler — det var den berömda Kleber. I smyg, utan att säga ett enda ord åt armén, begifver han sig i väg på en liten fiskarebåt och uppnär med denna en större båt, med hvilken han afseglar till Frankrike. Några få månader derefter måste Kleber tillika med återstoden af den franska armén öfverlemna sig åt egypterna.

Häraf se vi, att den tappreste och största armé går sin undergång till mötes, äfven om den befinner sig i ett rikt land, så snart den blir afskuren från hemlandet.

Det är äfven ett annat litet exempel, jag vill nämna från det grekiska frihetskriget. Detta krig, som började på 1820-talet, räckte omkring ett tiotal af år. Striderna vexlade derunder med olika framgång för greker och turkar, beroende i allra väsentligaste grad på hvilka som hade öfvertaget till sjös, och detta oaktadt att, ehuru Grekland är en halfö, det dock från norr är vida mer tillgängligt för en inträngande landthår än hvad Sverige är. Slutligen, sedan den turkiska flottan år 1828 lyckats få förstärkning från Egypten, blef Grekland alldeles sköfladt och dess invånare fullständigt underkufvade. Det fans icke en enda stad eller ort i Grekland — möjligtvis några mindre byar i en bergstrakt — som icke voro besatta af turkar, och någon utsigt för grekerna att befria sig från turkarne förefans då icke. Men, hvad hände? Jo, det låg en tillfälligtvis förenad engelsk, fransk och rysk eskader vid en grekisk hamn, som heter Navarino. Medan denna eskader låg der, kom den starka turkiska och egyptiska flottan seglande förbi. Af något missförstånd, ty saken kunde aldrig utredas, lossades ett skarpt skott, troligen från ett af de turkiska fartygen mot ett engelskt, och det uppstod i anledning deraf ett ibland de skarpaste sjöslag, utan att någon krigsförklaring förut afgifvits och snart sagdt utan befälhafvarnes order. I detta slag blef den förenade egyptiska och turkiska flottan i grund slagen. Men hvad tro herrarne, att detta hade för följder? Jo, detta nederlag till sjös förändrade på en gång fullkomligt förhållandena på det grekiska fastlandet. Bland de få ännu i lifvet varande grekerna uppstod en sista resning, förstärkt af till andra länder flyktade landsmän, och turkarne, så väl som egypterne, som icke kunde erhålla sina förnödenheter i Grekland, blefvo der utsatta för sådan brist i förening med folkets fiendtligheter, att de måste lemna landet, och Grekland vardt befriadt.

Då man har sådana exempel från länder, som med vårt haiva den största likhet i anseende till omgifvande vatten m. m., och då man tillika ser, huru som sjövapnet allt mer och mer har utvecklats sig i den riktning, att det mera länder till fördel för den försvarande än för den aufallande — man behöfver blott påminna om alla de olika slagen af minbåtar och öfrigt minförsvar — då borde våra ögon, inklusive herr Mankells, kunna öppnas till insigt om sjövapnets stora, för att icke säga öfverväldigande, betydelse för oss och vi borde icke underlåta att gifva det anslag, som Kongl. Maj:t nu äskat.

Vid denna sena timme skall jag icke uppehålla kammarens tid längre, utan anhåller att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Svensson från Karlskrona: Herr talman, mine herrar! Jag skall icke tillåta mig att göra några irrfärder kring världshafven, utan jag tänker hålla mig till våra kuster, emedan jag tror, att dessa äro de rätta platserna för vår flotta.

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)

Jag skall till en början be att få i herrarnes minne återkalla några ord, som yttrats af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet till statsrådsprotokollet den 14 oktober 1892. Han yttrar deri bland annat: »Ett lands försvarsväsende torde visserligen böra vara till sin styrka afpassadt efter landets hjälpkällor, men å andra sidan är klart, att det också måste kunna fylla sitt ändamål. Hvad oss angår, kan detta ändamål i främsta rummet icke vara annat än att sätta oss i stånd att värna vår neutralitet.» Men skola vi kunna värna vår neutralitet, mine herrar, tror jag icke att det är nog med den armé, som blifvit en följd af urtima Riksdagens beslut. Vår neutralitet kommer säkerligen icke att hotas vid vår norra gräns, utan den kommer nog att i första hand hotas vid den punkt, som är för oss vid krigsutbrott synnerligen dyrbar, nemligen Gotland. Denna punkt är för en opererande krigsmagt synnerligen lämplig såsom upplagsplats; och att kunna skaffa sig en sådan plats är det, som fienden naturligtvis i första hand tänker på. Vi kunna icke, äfven om vi hade en dubbelt så stor armé som den vi ega, försvara denna punkt utan att hafva en tillräckligt stark flotta.

1882 års sjöförsvarskomité, som här så många gånger blifvit åberopad, uttalade den uppfattning, att i vårt sjöförsvär, för att detta skall kunna fylla sin uppgift, bör ingå stridsfartyg till nedan nämnda antal af de olika certerna, nemligen:

15 st. pansarbåtar af Sveas cert,

50 st. 1:a klassens minbåtar,

30 st. 2:a klassens minbåtar, och

10 pansarbåtar, som skulle vara lämpliga för våra insjöar och af den storlek, att de kunna gå igenom kanalen. Efter den anskaffningsplan, som uppgjorts af denna komité, skulle vi i närvarande stund ega färdiga:

5 st. pansarbåtar,

14 st. 1:a klassens minbåtar, och

10 st. 2:a klassens minbåtar, samt under byggnad 0,5 1:a klassens pansarbåt. Utaf de fartyg, som denna komité ansåg nödiga, hafva vi, då Thule snart är färdig, i närvarande stund kan man säga:

3 st. pansarbåtar,

6 st. 1:a klassens minbåtar, och

9 st. 2:a klassens minbåtar.

Den komité, för utredande af frågor rörande sjökrigsmaterielen, som Kongl. Maj:t förlidet år tillsatte, har, såsom här förut blifvit omnämnt, uttalat den uppfattning, att i vårt sjöförsvär, för att detta skall kunna fylla sin uppgift, bör ingå stridsfartyg till ett antal af minst:

15 st. 1:a klassens pansarbåtar,

30 st. 1:a klassens minbåtar,

20 st. 2:a klassens minbåtar, och

6 st. avisofartyg.

Det är sålunda ungefär samma fartygscerter, som föreslagits både af 1882 års sjöförsvarskomité och 1892 års förutnämnda komité. Det är visserligen sant, att de af sistnämnda komité föreslagna pansarbåtarne äro en modifierad typ, men de äro egentligen af samma

cert, fast något förbättrad. På samma sätt är det med de af 1892 års komité föreslagna minbåtarne med 90 tons displacement. De äro större än våra nuvarande 1:a klassens minbåtar, men hafva samma storlek som 1:a klassens minbåtar i Danmark och Holland samt i flera andra mindre länder. Displacementet hos stormagternas fartyg är i allmänhet större, enär de kunna komma att operera i världshafven, under det att vi endast behöfva hålla oss i Östersjön och inom våra skär. Den enda nya fartygscert som af 1892 års komité föreslås, är avisofartyg. Denna fartygs cert är afsedd att för flottan göra samma tjänst som kavalleriet för armén, eller rekognosceringstjänsten, som är synnerligen vigtig i synnerhet för ett land med så lång kuststräcka som Sverige; dessa fartyg behöfva göra stor fart, den föreslagna är 19 knop. Sådana fartyg äro ock anskaffade i Danmark och Holland, och torde det vara uppenbart, att vår flotta icke kan fylla sin bestämmelse utan att ega sådana fartyg, som de här nämnda.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*
(Forts.)

Jag tror, att det är nödvändigt, att vi skaffa oss en stark flotta. Om vi skulle handla såsom en talare på stockholmsbänken yttrade eller använda de medel, som anslås åt flottan, till byggandet af fästningar, då tror jag, att dessa medel blefve bortkastade penningar. Ty då våra vallgravvar och kuster likväl vore öppna för fienden, hvart skulle det då taga vägen, om vi icke hade någon flotta, som sökte hindra hans landstigning, oroa hans transporter och afskära hans förbindelselinier.

Enligt mitt förmenande skulle det, såsom också af herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet framhållits, blifva en väsentlig besparing i utgifter, om nu ifrågakvarande anslag beviljas på ordinarie stat. Då detta, efter hvad vi hört, möter så starkt motstånd, derför att Riksdagen derigenom skulle afsäga sig pröfningen af det belopp, som hvarje år skulle anvisas till anskaffning af sjökrigsmateriel, anser jag, att det hade varit önskligt, att Kongl. Maj:ts utsatt någon viss begränsad tid, hvarunder anslaget skulle utgå såsom ordinarie anslag. Fastän nu icke så skett, tror jag likväl ej att det är farligt, om anslaget anvisas på ordinarie stat. Har icke Riksdagen rätt att yttra sig äfven öfver de ordinarie anslagen, i synnerhet om några blifva af sådan natur, som nu ifrågasatts med detta anslag.

Det har för en stund sedan af hans excellens herr statsministern från statsrådsbänken framhållits, att de ordinarie anslagen förut hafva förändrats, och att herrar talmän icke besiterat att framställa proposition på sådana yrkanden. Jag kan också verkligen icke förstå hvad mening det skulle ligga i 15 punkten af detta utskottsbetänkande, om Riksdagen icke hade rätt att yttra sig och bestämma äfven öfver de ordinarie anslagen. Statsutskottet föreslår ju för Riksdagen i 15 punkten angående öfriga ordinarie anslag: att samtliga de ordinarie anslagen under denna hufvudtitel, hvilka icke blifvit i föregående punkter af detta utlåtande särskildt omförmälda, må i 1894 års riksstat upptagas till oförändrade belopp.

Här har af några talare framhållits, att om, såsom herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet påpekat, byggandet af fartyg hädanefter skulle komma att ske på flottans varf, detta skulle

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)

blifva dyrare, än om det komme att ske vid enskilda verkstäder. Jag skall icke tillåta mig att yttra mig öfver denna sak, men jag skall med några siffror visa, att af de fartyg, som på senare tid byggts, de, som byggts vid flottans varf, tvärt om blifvit billigare än de, som byggts vid enskilda verkstäder.

Minbåtarna af 1:a klassen Munin, Freke och Gere, som byggts vid Bergsunds mekaniska verkstad, hafva kostat 127,000 kronor stycket. Minbåtarna af 1:a klassen Gondul och Gudur, för närvarande under byggnad vid flottans varf i Karlskrona, med ett displacement som är 23 procent och en maskinkraft som är 40 procent större än förut nämnda 1:a klassens minbåtar, borde i proportion till dem kosta 159,000 kronor stycket, men utföras för en kostnad af 134,000 kronor stycket. Vidare hafva lavettage till pansarbåten Thules 25 cm. kanoner jemte luftkompressionspumpar och lysmaskiner vid flottans varf i Karlskrona tillverkats för en kostnad af 78,000 kronor, under det att för pansarbåten Götas lavettage jemte pumpar och lysmaskiner tillverkningskostnaden vid Koekums mekaniska verkstad i Malmö uppgick till en summa af 91,000 kronor. Således se vi häraf, att flottans varf kan åstadkomma arbete till billigare pris än de enskilda verkstäderna.

Men, säger man, om nu byggandet af nya båtar skall ske vid flottans varf, huru kan man då tala om en uppmuntran för den inhemska industrien? Jo, det förhåller sig nemligen så, att det är en hel del saker, som höra till ett krigsfartyg, som icke kunna tillverkas vid flottans varf, t. ex. pansaret, som man tror skall kunna göras vid enskilda verkstäder. Vid flottans verkstäder finnas deremot icke sådana inrättningar, att man der kan tillverka sådant pansar, som behöfves. Det tunnare pansaret, såsom däckpansar, som är 3,4 cm., torde säkerligen ganska lätt kunna fås vid enskilda verkstäder inom landet, och således skulle äfven den inhemska industrien kunna draga nytta af denna nybyggnadsverksamhet.

Man har slutligen sagt, att vi böra vänta med anslag till flottans nybyggnad, till dess vi få se hvilka förändringar, som komma att göras i afseende på de utländska staternas mariner. Men, mine herrar, skola vi vänta så länge, till dess tekniken kommit så långt, att vi icke mer behöfva frukta några förändringar, då tror jag, att vi få vänta i evighet.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, då så mycket blifvit sagt så väl af herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet som af hans excellens statsministern, att icke något vidare för mig återstår att tillägga, utan jag skall endast be få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr R. Berg: Herr vice talman, mine herrar! Jag skall icke trötta kammaren med att söka ytterligare framhålla några skäl för beviljande af det af Kongl. Maj:t äskade anslag, utan jag skall inkränka mig till att instämma i det af herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet till statsrådsprotokollet afgifna yttrande, hvilket återfinnes i det föreliggande betänkandet på sid. 11 och 12, att, om de uppoffringar, som landet åtagit sig under sistlidet år

i och för landtförsvarets förstärkande skola medföra fullt gagn i och för fredens bevarande och för vår sjelfständighets betryggande, böra vi icke rygga tillbaka att göra uppoffringar äfven för sjöförsvaret, i ty att flottan har en vigtig rol att fylla i försvaret, icke minst i och för upprätthållandet af och som stöd för en afgifven neutralitetsförklaring. Först när armén och flottan uppträda i samband med hvarandra och när flottan är i tillfälle att med kraft understödja armén, kan man säga, att försvaret är fullt betryggande. För att göra det möjligt för flottan att vid sidan af armén på ett tillfredsställande sätt fylla sin plats i det gemensamma försvaret, är en ökning af fartygsmaterielen af högsta behof påkallad och till följd deraf äfven ett deremot svarande anslag nödvändigt. De sakkunniga myndigheter, som hafva yttrat sig i det ifrågasvarande ämnet, hafva äfven med skärpa framhållit behofvet af ett dylikt anslag, äfvensom vigten af att detta anslag får en sådan natur, att det kan påräknas för en följd af år, dels för att man planmessigt skall kunna anordna den dyrbara materielens anskaffande och dels för att genom att begagna gynsamma konjunkturen kunna bereda väsentliga besparingar vid leveransers uppgörande med mera.

På grund af dessa skäl skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag i den föreliggande punkten.

Herr Carl Ericson: Jag kan i hufvudsak instämman med de talare, som förut yttrat sig till förmån för utskottets hemställan, men jag skall dock be att få närmare angifva min egen ståndpunkt till frågan och säga några ord om skälen, hvarför jag kommer att rösta för denna hemställan.

Riksdagen har vid det urtima mötet förra året vidtagit åtgärder och fattat beslut, genom hvilka vårt lands försvar blifvit ordnad på ett sätt, som kan gifva oss berättigade förhoppningar, att, hvad landtförsvaret vidkommer, detsamma skall, när organisationen blifvit fullt genomförd, vara temligen tillfredsställande. Vid denna lagtima riksdag har det också, som vi sett, visat sig, att Riksdagen är fullt beredd att svara för konsekvenserna af besluten vid den urtima riksdagen. Jag hyser vidare full tillit till Riksdagen, att den äfven framdeles skall tillgodose landtförsvarets behof i den mån, våra tillgångar det tillåta. Jag hyser denna förhoppning dels på grund af erfarenheten från gångna år och dels på den grund, att det nu mera är stäldt utom allt tvifvel för hvar och en, att våra unga värnpliktige i händelse af krig genast komma att skickas i första linien. Så länge vi hade endast 42 dagars öfning för beväringen, var det mången som tänkte, att med blott 42 dagars öfning kan icke beväringen skickas ut i första linien, utan den användes såsom reserv i depoter, på etapper o. s. v. Nu är man dock på det klara i det afseendet. När således vi, landets fäder, veta, att landets unga söner skickas ut i första linien, lider det icke något tvifvel, att våra känslor och önsknningar skola mana oss att tillse, att dessa våra unga söner hafva i sina händer goda vapen och vid sin sida goda kanoner att stödja sig vid under anfall eller försvar.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*

(Forts.)

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.

(Forts.)

Men om jag således i detta afseende, eller hvad landförsvaret beträffar, hyser ganska mycken förtröstan till framtiden, kan jag åtminstone för ögonblicket icke hysa samma tillförlit, hvad sjöförsvarets tillgodoseende vidkommer. Det gagn, som sjöförsvaret gör försvaret i dess helhet, det gagn, sjöförsvaret bringar öfver dessa unga män, som skola skickas ut i landtarméns första linie, det gagnet är visserligen mindre påtagligt och mindre direkt än det gagn, ett godt vapen eller en god kanon synes innebära; men trots att detta gagn — af ett godt vapen och en god kanon — är mera påtagligt, och trots att jag själf är landtofficer, måste jag likväl erkänna, att det gagn, sjöförsvaret i händelse af krig skulle skänka, är af fullkomligt lika stor betydelse som det goda vapnet i soldatens hand och som den goda kanonen vid hans sida. Här har utdelats bland herrarne sjömaterielkomiténs betänkande, och jag antager, att herrarne noga studerat detsamma och funnit, hvilken stor roll flottan under ett eventuellt krig har att fylla. Jag skall nu icke besvära herrarne med att göra något vidlyftigt återkallande i minnet af denna flottans roll, men så mycket kunna vi alla påminna oss af komiténs uttalanden, att det är tack vare flottan som landtarmén kan få underrättelse om, hvar fienden är i antågande, när han kommer öfver hafvet, och på hvilken punkt han ämnar rigta sitt anfall. Tack vare flottan kunna vi hafva den berättigade förhoppningen, att fiendens landstigning skall blifva fördröjd och försvärad. Tack vare flottan blir det en möjlighet för armén, som icke kan stå uppsteld utefter hela sjögränsen, som icke med någon afsevärd styrka kan besätta hvarje punkt, der en landstigning kan befaras, att få underrättelse om, hvarest landstigningen slutligen kommer att ega rum. Det blir för landtarmén en möjlighet, att i det ögonblick, då fienden stiger i land, komma honom till mötes med en respektabel styrka. Armén befinner sig då i det gynsammaste tillfälle, som kan skänkas åt densamma, nemligen att vara temligen sammandragen och kunna möta fienden omedelbart sedan han utfört sin landstigning. Ett gynsammare tillfälle kan icke gifvas för att vräka fienden tillbaka i sjön. Hur har nu ett sådant tillfälle blifvit beredt? Jo, just genom flottans verksamhet och *blott* genom flottans verksamhet. Efter hvad jag nu sagt lär väl icke någon vilja underkänna flottans betydelse; och jag tror icke heller att någon annan vill göra det än talaren på stockholmsbänken, som nyss yttrade sig.

Denne talare på stockholmsbänken uppdrog en jmförelse mellan huru gruffigt mycket främmande länders flottor kosta, och huru litet vår flotta kostar, och kom deraf till den slutsatsen, att det är omöjligt — jag tror nästan han sade att det är löjligt, ehuru jag ej rätt hörde, om hans ord föllo sig så — att tänka sig, att vi skulle hafva något gagn af vår flotta. Jag vill då öfverflytta hans jmförelser från flottan till armén. Jag kan dervid åtminstone för ögonblicket icke komma fram med några siffror, som han gjorde; men äfven utan några siffror tror jag det icke kan vara obekant för någon, att de kostnader, som nedläggas på landtarmén, t. ex. i Ryssland, Tyskland och Frankrike, äro otaligt många gånger större än de kostnader, som vi nedlägga. Om man på det viset jmför flotta med flotta och

armé med armé, kan det naturligtvis sägas, att så väl i afseende på armén som i afseende på flottan öfvervigten kommer att ligga der de större kostnaderna äro. Men konklusionen af ett sådant resonnement som talaren på stockholmsbänken, det blir att vi skola hafva *intet försvar*. Jag är likväl i det afseendet temligen trygg, emedan erfarenheten tydligen ådagalagt, att en sådan uppfattning vill icke denna kammare gå med på.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

Icke någon mer än nämnde talare har uttalat en sådan åsigt, att flottans betydelse skulle vara ringa eller ingen, utan tvärt om hafva samtliga talare, som här yttrat sig, uttalat sig med mycket erkännande om den betydelse, som flottan i det gemensamma försvaret innehar.

Om jag således har anledning att tro eller veta, att denna kammars ledamöter väl erkänna flottans betydelse för vårt försvar, så är nog med detta erkännande förenad åsigten, att den är alltför dyr. Det är de finansiella betänkligheterna, som mest göra sig gällande. Jag skall då med anförande af några få siffror vidröra de finansiella förhållandena.

Vi se i Kongl. Maj:ts proposition, att de ordinarie anslagen på femte hufvudtiteln för 1894 beräknas till 2,247,000 kronor mera än för 1893. Vi se deremot, att de extra ordinarie utgifterna skola blifva 1,400,000 kronor mindre än 1893. Resultatet af denna ökning och minskning blir, att det hela blir 847,000 kronor dyrare år 1894 än 1893. Nu skola vi emellertid härvid ihågkomma, att i denna ökning af 847,000 kronor ingår en ökning af 200,000 kronor för lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna, hvilka visserligen tillhöra femte hufvudtiteln, men icke egentligen böra belasta *sjöförsvaret* med sina utgifter. Dessa utgifter gå för 1894 till 1,400,000 kronor, och denna post skulle därför egentligen dragas ifrån, då man talar om hvad sjöförsvaret kostar. Jag säger således, att vi komma till 847,000 kronor; eller om vi vilja reducera för de 200,000 kronor, som gå till lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna, så skulle de ökade kostnaderna belöpa sig till 647,000 kronor. Om vi nu taga taga reservanternas förslag, så minskas budgeten på femte hufvudtiteln med ytterligare 1,000,000 kronor. Om vi i öfriga delar taga utskottets förslag, hvari ju endast hemställas om 100,000 kronor till artillerimateriel, så att extra staten ytterligare minskas, så hafva vi här 1,155,000 kronor, hvarmed budgeten skulle komma att minskas.

Hvad blir följderna af denna enkla räkning? Jo, att budgeten för år 1894 blir 4 å 500,000 kronor lägre än budgeten för 1893. Nåväl, att en budget, det må nu vara den ena eller andra, blir lägre, det bör man se med mycken fögnad; men då vi alla erkänna nödvändigheten af vårt sjöförsvars stärkande, så må vi väl erkänna, att det är ett egendomligt sätt att få vårt sjöförsvär stärkt från det ena året till det andra, att utgifterna minskas med 4 å 500,000 kronor.

Emellertid är det obestriddigt, att äfven om Kongl. Maj:ts förslag blir antaget, måste det för hvar och en, som hyser varm känsla för sjöförsvaret, i alla fall vara med ledsnad, som han ser tiden an. Ty anskaffandet af någorlunda styrka till vårt sjöförsvär drager i alla

Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)

fall ofantligt lång tid. Derför vill jag taga fasta på den tanke, som uttalats af en talare på bohslänsbänken. Han förklarade nemligen, att det sunda, det rigtiga vore, att vi toge upp ett lån och sålunda kunde skaffa oss ett jemförelsevis godt sjöförsvär på jemförelsevis kort tid. Det är nog på den vägen som det tillkomme oss att gå. Jag tror, att jag icke misstager mig, om jag säger, att alla länder hafva fått gå till väga på det sättet; d. v. s. icke vårt broderland, det har icke gått till väga på det sättet, men jag är viss om, att denna kammare icke tager exempel från det hållet.

Nu gjorde vice talmannen emellertid en invändning mot hvad talaren på bohslänsbänken har sagt. Han sade: »Antag, att vi låna 30 millioner! Det få vi 10 fartyg för. Nåväl, efter 20 år äro dessa fartyg passerade, icke vidare motsvarande tidens fordringar». Jag vill taga fasta på dessa hans siffror. Ty de synas mig visa ett godt resultat. Det skulle ju blott blifva 1½ million om året, och på 20 års tid skulle vi hafva dessa 10 fartyg. Detta synes mig vara ganska tillfredsställande. Det är nog den vägen, man bör gå, och så småningom få vi nog gifva oss in på den.

Detta var om finanserna. Jag har talat vid åtskilliga ledamöter af denna kammare och åtskilliga af de mera inflytelserika; och jag må bekänna, att de svar jag fått hafva icke så särdeles mycket stärkt mina förhoppningar, att statsutskottets förslag skall vinna någon allmännare genklang här i kammaren. Men min erfarenhet — jag tillåter mig påminna, att den sträcker sig icke allenast till urtima Riksdagen, ty jag har förut varit ledamot af denna kammare — min erfarenhet säger mig, att denna kammare icke ställer ett alltför hårdnackadt motstånd mot en framställning sådan som denna, då den är väl förberedd, då den är väl motiverad och då den innebär en sak, som är af stor betydelse för fosterlandet.

Att denna fråga är väl förberedd, det torde väl ingen med något berättigande kunna förneka. Det är redan 12 å 13 år sedan den typ infördes, efter hvilken våra egentliga krigsfartyg byggas. Den typ, som redan då framställdes, har granskats af åtskilliga komitéer, och den har vunnit erkännande senast af den sjökrigsmaterielkomité, som var tillsammaus år 1892. Ty hvad talaren på helsingebänken framhöll är jemförelsevis detaljer, mine herrar! *Typen* är icke förändrad; den är densamma.

Hvad motiveringen angår, hafva herrarne läst Kongl. Maj:ts proposition, och jag är förvissad om, att ingen af herrarne vill påstå, att icke de motiv, som der framställas, äro af bästa beskaffenhet.

Hvad slutligen beträffar denna frågas betydelse, så äro vi väl alla öfverens om, att det är eu fråga, som på det allra betydelsefullaste sätt berör vårt fosterlands intressen. Jag tillhör landtförsvaret; och om en fråga af så stor betydelse som den här föreliggande skulle tillhöra landtförsvarets budget, så skulle det vara med den lifligaste känsla, som jag skulle hysa den förhoppningen, att ändtligen det ifrågavarande förslaget skulle af Riksdagen godkännas. Men, mine herrar, jag har tillräcklig erfarenhet och tillräckligt omdöme för att kunna bedöma och erkänna värdet af ett godt sjöförsvär samt erkänna den oafvisliga nödvändigheten, att icke alle-

nast landtförsvaret utan äfven sjöförsvaret tillgodoses, och att det endast är med dessa båda, landtförsvaret och sjöförsvaret, väl utvecklade, som vi kunna räkna på, att försvaret skall kunna fylla sin pligt i farans stund. Med samma känsla, som jag sade nyss i fråga om landtförsvaret, med samma lifliga känsla hyser jag den förhoppningen nu, att herrarne i afgörandets stund icke skola ställa ett alltför hårdt motstånd mot det föreliggande förslaget.

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.*
(Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag

Häruti instämde herr *Alsterlund*.

Herr Jonsson i Fröstorp: Herr talman, mine herrar! Jag hade icke tänkt att begära ordet i den föreliggande frågan, utan som vanligt lemna den slutna voteringssedeln vid frågans afgörande. Men jag blef närmast föranledd att begära ordet deraf, att en föregående talare höll ett ganska långt föredrag i krigshistoria. Om jag hörde rätt, så gick han i tiden till baka till förra århundradet, och han stannade icke i Europa, utan gick långt in i Asien och på många andra ställen.

Hvad nu sjelfva frågan angår, så är jag visst icke afvog mot sjöförsvaret, utan vill lemna anslag till detsamma så mycket som jag tror Riksdagen kan göra. Men, mine herrar, här är fråga om att föra upp ett stort anslag på två millioner på ordinarie stat, och deri tror jag ligger den faran, att, om man skulle få statsbrist, man skulle vara tvungen att det oaktadt bevilja dessa två millioner. Det tror jag vara en farlig väg att beträda.

Jag har icke velat uppehålla kammaren med något långt anförande. Men jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag. Det blir ändå 2,260,000 kronor med hvad som är beviljadt i föregående punkt, som också är till flottans nybyggnad och underhåll. Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Lasse Jönsson: Med afseende å den sena timmen skall jag icke upptaga kammaren länge; jag vill endast bedja herrarne betänka den svaghet, hvaraf förslaget lider, nemligen att vi, såsom föregående talare nämnt, om icke skatterna räcka till, få låna till detta anslag. Redan på afdelningen och inom utskottet märkte man, att någon annan råd snart nog icke fans än att låna till de löpande utgifterna. Jag yrkade därför, jemte en annan ledamot på afdelningen, rent afslag å detta förslag, dels därför att jag ansåg, att vi borde gifva oss tid, så att vi finge se, om vi kunde bära så stora bördor, dels därför att vi äfven ville se, om icke typen behöfde ytterligare ändras, alldenstund komitén föreslagit ändring, oaktadt den så mycket som möjligt undvikit att föreslå den ändring, som nu är fråga om och hvarom herr Jonsson i Hof talat.

Men då jag märkte, att inom utskottet icke fans den ringaste utsigt att få ett sådant förslag att gå igenom, måste man intaga en annan ståndpunkt och sluta sig till den reservation, som är fogad vid denna punkt uti detta utskottsbetänkande. Jag anser, att det alltid ligger en fara uti att låna för löpande utgifter. Nu har visser-

*Angående
anslag till
flottans ny-
byggnad.
(Forts.)*

ligen en talare sagt, att det finnes andra länder, som göra det, men här i landet hafva vi icke begagnat ett sådant sätt, utan vi hafva, från hvilken synpunkt vi sett saken och till hvilket parti vi hört, varit ense om, att det går icke an. Vi böra vara angelägna om, att inkomsterna räcka till att bestrida de löpande utgifterna, och utgår man från denna synpunkt, kan jag icke vara ense med till och med statsministern, som här i kammaren nyss sade, att vi ännu icke tryckas af skatter. Ja, det må vara, men vi kunna komma att göra det, och se vi på sistlidet års urtima Riksdags beslut, som slutade med en 5 millioner kronors anslag till kaserner och andra dylika ändamål, och vi påminna oss, att statskontoret redan laborerar med en brist af öfver 5 millioner, så tror jag man med fog kan fråga: med hvilka tillgångar vänta vi att betäcka dessa skulder? Jag tror därför, att det är nödvändigt, att vi se oss före och akta oss för att komma in på en väg, hvarifrån vi sedan ej kunna återgå. För min del yrkar jag bifall till reservationen.

Herrar *Erickson* i Bjersby och *Andersson* i Hamra instämde häruti.

Herr *Petersson* i Boestad: Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställanden och biföll den af herr *Persson* i Mörrarp med flere vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 9—16.

Biföllos.

Punkten 17.

*Angående
anslag till
artilleri-
materiel för
fartyg.*

Till anskaffning af *artillerimateriel för fartyg* hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1894 bevilja ett belopp af 252,900 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen för ifrågavarande ändamål måtte på extra stat för år 1894 bevilja 100,000 kronor.

Efter föredragning af punkten anförde:

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet *Christerson*: Herr talman, mine herrar! Det här äskade anslaget är af ganska stor vikt. Utskottet har såsom skäl för den gjorda förminskningen sagt, att för ifrågavarande ändamål icke skäligen bör anvisas större belopp, än 1892 års Riksdag därför anvisade. Det är svårt att inse, hvad sammanhang som finnes mellan 1892 och 1893 vis å vis ett sådant anslag. För öfrigt kan jag lemna kammaren den upp-

lysning, att dessa siffror äro mycket noga beräknade och att det är en brist, som genom detta anslag skulle fyllas, och följden skulle blifva, att ett blifvande år Riksdagen icke behöfde taga i öfvervägande en sådan detaljsak.

*Angående
anslag till
artilleri-
materiel för
fartyg.
(Forts.)*

Jag skall nu först be att få nämna, att denna brist, som i främsta rummet måste fyllas, förefinnes på anslagen, som angå krut. Läger jag tillsammans dessa båda summor, som angå krutet, kommer jag till ett belopp af 60,000 kronor. För att de nya fartygen med sina kanoner skola få sitt utländska krut, fordras att detta anskaffas med det allra första; sedermera finnes till anskaffande af öfrigt artillerimateriel för fartygen icke mer än 40,000 kronor.

Om man tager i betraktande, att utskottet i den följande punkten, angående anslag till artillerimateriel för sjöbefästningarna, också gjort en liten minskning, så vill jag upplysa om, att vid beställningar af projektiler i mindre partier kostnaderna ökas i betydligt större mån, än om man tager de större partier, som här föreslagits. Särskildt hvad krutet beträffar, är dess hemforslande förenadt med ganska dryga kostnader, hvilket förhållandet *måste* blifva, när vi taga det utifrån.

Då det således är i rent ekonomiskt hänseende en förlust att taga in små partier, skulle jag för min del lifligt önska, att kammararen ville på de skäl, jag nu anfört, i stället för att minska detta anslag, bevilja detsamma oförändradt. Det är i ekonomiskt hänseende en ren vinst, ty utgiften måste i alla fall ske.

Herr Svensson från Karlskrona: Förliedet är begärde Kongl. Maj:t till artillerimateriel ett belopp af 158,000 kronor. Marinförvaltningen hade då begärt 304,300 kronor till artillerimateriel för fartygen, detta anslag afsedt hufvudsakligen till projektiler och krut, men, såsom sagdt, Kongl. Maj:t inskränkte detta behof till 158,000 kronor, och Riksdagen beviljade endast 100,000 kronor.

Nu har marinförvaltningen hos Kongl. Maj:t gjort framställning om ett anslag å 255,500 kronor, uteslutande till projektiler och krut, men Kongl. Maj:t har i sin begäran minskat detta belopp något, emedan till 22 granatkarteschcer medel kunna anskaffas på annat håll, och statsutskottet har äfven i år nedsatt beloppet till 100,000 kronor.

Om man på detta sätt skall minska anslaget till artillerimateriel för hvarje år, och vi nu hafva fått kanoner, men erforderlig ammunition saknas, huru skall det då gå?

Jag vill icke i denna sena timme hålla något långt anförande, utan inskränker mig till att yrka bifall till den kongl. propositionen.

Herr vice talmannen Danielson: Jag skall icke upptaga kammararens tid; jag vill endast nämna, att behovet kan i och för sig vara förefintligt, men man har dock trott, att det vore nödvändigt att se till, huru vida besparingar i detta fall kunde göras, och att, då Kongl. Maj:t får dessa 100,000 kronor, han dermed bör kunna fylla de allra nödvändigaste behofven.

Är det nu nödvändigt att anskaffa detta krut, så går det ju an att göra det, men finner man det lämpligt, att anskaffandet af detta

till en del kan anstå, så tror jag att äfven det kan gå för sig och då i stället anskaffa någon del af de öfriga behofven.

Det är på grund af dessa skäl, som utskottet ansett, att det icke var skäl att tillstyrka mer än dessa 100,000 kronor.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 18—22.

Biföllos.

Punkten 23.

*Angående
sammanslagning af
flottetablissem-
enten i
Stockholm
och Karls-
krona m. m.*

Uti två inom Andra Kammaren väckta motioner, nemligen n:o 69 af herr *N. Persson* i Vadensjö och n:o 90 af herr *E. Svensson* från Karlskrona hade yrkats:

af herr *Persson*, att Riksdagen måtte besluta aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning af hvad som erfordrades för sammanslagning af de nuvarande flottetablissemanten i Stockholm och Karlskrona, vare sig i eller vid endera af dessa städer eller å annan derför lämplig plats, äfvensom af den årliga besparing i varfs- och stationsutgifter, som deraf skulle följa;

samt af herr *Svensson*, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, så skyndsamt som möjligt, låta utreda,

huru vida icke Stockholms station af kongl. flottan kunde förändras till en depôt, och den sålunda då der öfverflödiga vordna materielen och personalen öfverflyttas till Karlskrona station,

samt, i händelse sådant visade sig böra ske,

huru vida icke den för depôten erforderliga materielen kunde förläggas till galärvarfvet, under det att detta, sedan plats för nämnda materiel samt för erforderliga minverkstäder och förråd samt för kaseren för minörkompaniet m. m. blifvit undantagen, utarrenderades till enskilda spekulanter, med förbehåll att för flottan erforderliga reparationsarbeten skulle der i första rummet verkställas; äfvensom,

huru vida icke Skepps- och Kastellholmarne borde försäljas och derfor inflytande köpesumma användas till anskaffande af sjökrigsmateriel.

Utskottet hemställde emellertid, att de omförmälda motionerna icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

I fråga härom anförde nu:

Herr *Persson* i Vadensjö: Herr talman, mine herrar! Jag kan icke gilla det slut, hvartill utskottet kommit i denna punkt. Vi veta, att vi alla äro vänner af ett bättre sjöförsvär, men det

synes mig som om vi i afton visat, att vi hafva ondt om medel der- till. Men om detta förslag antages, och Skepps- och Kastellholmarne försäljas, skulle vi kunna anskaffa de pengar, som erfordras för att få en dugande flotta.

Det är därför, mine herrar, som jag skall anhålla, att Riksdagen måtte ingå till Kongl. Maj:t med en skrivelse med anhållan att få frågan i detta afseende utredd. Jag vill icke vid denna sena timme upptaga kammarens tid med något längre anförande, utan jag anhåller, herr talman, endast att få med detta yttrande framställa den önskan, att man måtte ingå till Kongl. Maj:t med en skrivelse, innehållande en anhållan att få frågan utredd, d. v. s. mitt yrkande är detsamma som bifall till motionen.

Angående samman- slagning af flottetablissem- enten i Stockholm. och Karlskrona m. m.
(Forts.)

Herr Svensson från Karlskrona: Jag är lifligt öfvertygad om, att vi för vårt försvar nödvändigt behöfva, att vår flotta utvecklas. Af alla de anföranden, som vi hört i afton till förmån för den af statsutskottets ledamöter inom Andra Kammaren afgifna reservationen, har jag dock inhemtat, att vi icke kunna åstadkomma denna flottans utveckling på beskattningens väg. Jag tror också, i likhet med dessa reservanter, att i en fråga, sådan som denna vi måste vara mycket betänksamma, när det blir fråga om påläggande af nya skatter utöfver de skatter, som redan trycka oss tillräckligt.

Här har enellertid af mig blifvit föreslagen en utväg, som skulle möjliggöra anskaffningen af den för flottan erforderliga materielen. Men utskottet har dock icke varit villigt att tänka på den saken, ja, utskottet har icke ens ansett frågan vara förtjent af en utredning, dervid utskottet såsom stöd för denna sin uppfattning åberopat det uttalande, som afgifvits af 1882 års sjöförsvarskomité. Men, mine herrar, det är dock en stor skillnad mellan de förhållanden, som då rådde, mot de nuvarande. Det kunde på sin tid vara af behovet påkalladt, att Sverige hade flera stationer för sin flotta, nemligen då den framdrifvande kraften uteslutande eller åtminstone till hufvudsaklig del bestod i segelkraft. Nu deremot är förhållandet annorlunda, sedan ångkraft blifvit den hufvudsakliga framdrifvande kraf- ten, och våra fartyg derigenom erhållit en allt större och större ökad fart, så att t. ex. ett afstånd emellan Karlskrona och Stockholm, med den snabba fart våra fartyg nu hafva, kan tillryggaläggas på 20 tim- mar. En hastigare förflyttning af våra fartyg, än förut, kan således ske. Flottan, förlagd i Stockholm inne i en lång skärgård, som en lång tid af året är alldeles isbelagd, har svårt att vid behof komma ut. Man har invändt, att man kan såga ut densamma. Men de fartyg, som dervid nödvändigtvis måste skickas ut, nemligen våra minbåtar, tåla icke med sin lätta byggnad vid att boxsas med skär- gårdsisarne. Det torde alltså blifva en nödvändighet att tänka på att förlägga stationerna eller stationen för vår flotta å någon plats, der mindre ogynsamma isförhållanden äro rådande. Man behöfde visserligen förut hysa mindre betänkligheter att hafva en flottans sta- tion i Stockholm på en tid, då t. ex., som vi veta, vår östra granne hade blott en enda station för sin flotta, vid Kronstadt, hvars hamn är isbelagd under lika lång tid som vår skärgård kring Stockholm.

Angående
sammanslagning af
flottetablissem-
enten i
Stockholm
och Karls-
krona m. m.
(Forts.)

Men Ryssland håller nu, såsom vi veta, på med att inrätta ett etablissement för sin flotta vid Libau, som ligger ungefär under samma grad som Karlskrona, eller omkring en half grad nordligare. Sålunda kan man säga, att förändrade förhållanden inträffat, sedan 1882 års sjöförsvarskomité afgaf sitt utlåtande.

Jag tror, såsom jag nyss nämnde, att det icke är möjligt att på beskattningens väg skaffa oss de för ökande af vår sjökrigsmateriel på ett tidsenligt sätt erforderliga medlen; men om man på ett klokt sätt använde det medel, som jag anvisat och som kan stå oss till buds, så skulle saken vara afhulpen. De vidlyftiga tomterna på Skeppsholmen och Kastellholmen äro — i fall man ville förändra flottans station i Stockholm till en depôt för flottan och förlade densamma till annan lämplig plats — de källor, hvarifrån det vore möjligt att, på sätt man önskar, upphjelpa vår flotta. Derest Kongl. Maj:t i den delen finge taga saken om hand, så kunde saken snart vara ordnad ur pekuniär synpunkt.

Jag vill emellertid icke framställa yrkande om bifall till min motion, utan ber i stället få yrka, att Riksdagen ville besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta utreda frågan, huru vida icke de båda stationerna kunde sammanslås och flottans station förläggas på det ställe, som Kongl. Maj:t funne lämpligt bestämma.

Det är icke som karlskronabo jag framställt detta förslag, det är icke något lokalt intresse, som drivit mig, utan det är det lifligaste och varmaste intresse för fosterlandets försvar; ty hafva vi ingen flotta, så är det icke möjligt för oss att upprätthålla vår neutralitet.

Herr talman, jag anhåller om proposition på det yrkande, jag tagit mig friheten framställa.

Herr Persson i Vadensjö: Jag skall blott be att, till förekommande af onödig splittring, få återtaga mitt förra yrkande och instämma i det af herr Svensson gjorda yrkandet, som ju går i samma riktning som mitt.

Herr Nilsson i Skärhus: För min del skulle jag lifligt intressera mig för en framställning i den riktning herr Svensson föreslagit, d. v. s. om en sammanslagning af flottans stationer, ty huru man än vill resonera, så är det ju klart, att det måste vara billigare att hafva stationerna sammanslagna än att hafva dem skilda på tvenne håll, ty en betydlig besparing med statens medel skulle derigenom uppstå. Men då motionären framställt saken så, att för försäljningssumman för Skepps- och Kastellholmarne borde ingå till statsverket för att uteslutande användas för flottans räkning, så kan jag ej vara med derom, ty staten behöfver sina penningar till många andra ändamål än att anslå så stora summor för krigsbehof, som dem man, enligt motionärens beräkning, skulle erhålla för ifrågavarande holmar.

Af denna anledning kan jag ej vara med om herr Svenssons förslag i sistnämnda afseende, utan yrkar afslag å detsamma.

Herr Andersson i Högkil: De talare, som uppträdt för de föreliggande motionerna, hafva, så vidt jag kunnat finna, icke anfört några giltiga skäl emot utskottets motivering, som hufvudsakligen grundar sig på sjöförsvarskomiténs utlåtande.

Man har som skäl för motionärernas framställning åberopat de stora inkomster, som skulle genom försäljning af Skepps- och Kastellholmarne komma försvarsverket till godo. Men detta är blott framtidsutsigter, hvilka först i en aflägsen framtid kunna komma att förverkligas. Jag skall be att få nämna, att af gardestomterna, som ursprungligen voro 945,680 qvadratfot, hafva blott 419,820 qvadratfot blifvit sålda, hvadan alltså cirka 526,000 qvadratfot, eller mer än hälften, ännu äro osålda, och detta är på 8 år. Vidare ber jag att få erinra om, att staten snart kommer att försälja de tomter, som tillhört den gamla kasernen för lifgardet till häst, och att den då får ytterligare 408,000 qvadratfot att bjuda ut, samt vidare derom, att veterinärinstitutets tomter, hvilkas försäljning beslöts 1875 och som beräknades till 1 million, ännu äro osålda. Herrarne finna alltså, att staten har ett stort antal tomter osålda, som den blott har liten utsigt att kunna försälja, och hvilka den antagligen ännu icke på ett 20-tal år skall kunna försälja. Jag ber att till stöd för detta påstående få anföra, att under 1891, 1892 och den gångna delen af 1893 det sålts endast för 30,000 kronor af gardestomterna. Jag tror därför icke, att den tillgång, som motionären beräknat genom försäljningen, är så lätt att bringa till stånd.

På grund af hvad jag sålunda anfört, och då hela statsutskottet varit enigt i denna fråga, skall jag tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen gifvit propositioner å hvaradera af de båda återstående yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *C. G. Bruse* under fyra dagar från och med den 19 dennes.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande n:o 18, angående allmänna bevillningen; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 20, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte af nedsättning i afgifterna för persontrafiken å statens jernvägar; och

*Angående
sammanslagning af
flottetablissem-
enten i
Stockholm
och Karls-
krona m. m.
(Forts.)*

n:o 21, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11.45 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.